

คุณบิดามารดา
สวดพรณนามหาศาล

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
(ป. อ. ปยุตฺโต)

**Sublime Blessings
of Parents**

P. A. Payutto
(Somdet Phra Buddhaghosacariya)

คุณบิดามารดา สุตพรรณนามหาศาล

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 974-8417-50-6

Sublime Blessings of Parents

by Somdet Phra Buddhaghosacariya (P. A. Payutto)

translated by Robin Moore

© 2019 English edition – Robin Moore

ฉบับภาษาไทย พิมพ์ครั้งแรก ๕ มกราคม ๒๕๓๗

ฉบับไทย - อังกฤษ พิมพ์ครั้งแรก มกราคม ๒๕๖๓ ๕,๐๐๐ เล่ม

- คุณพินุช เกียรติสมมารถ และครอบครัว ๒,๕๐๐ เล่ม
- คุณพัชรร กิตินุกูลศิลป์ และครอบครัว ๑,๐๐๐ เล่ม
- คุณบรรจง สงวนกุลชัย และครอบครัว ๕๐๐ เล่ม
- คุณศนิवार เติมขิต และคุณพิชญา ทองวิบูลย์ ๕๐๐ เล่ม
- คุณนัทธมนต์ นนธ์นิมิตร และคุณภัทราพร มังคลา ๓๐๐ เล่ม
- คุณสุรพล-คุณสมลักษณ์ สัจจะวิริยะชาติ ๒๐๐ เล่ม

This book is available for free download at: www.watnyanaves.net

Original Thai version first published: 5 January 1994

Translated English version first published: January 2020

Typeset in: Crimson, Gentium, Open Sans and TF Uthong.

Cover & Layout design by: Phrakru Vinayadhorn (Chaiyos Buddhivaro)

พิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์

ท่านที่ประสงค์จัดพิมพ์ โปรดติดต่อขออนุญาตที่

วิद्याเนตเวศกวัน ต.บางกระทีก อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๒๑๐

www.watnyanaves.net

ดำเนินการพิมพ์

สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด

๒๓ ซอย ๖ หมู่บ้านสวนแหลมทอง ๒ ถนนพัฒนาการ ซอย ๒๔

เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ ๑๐๒๕๐ โทร. ๐ ๒๗๕๐ ๗๗๓๒

Email: petandhome@gmail.com Website: www.petandhome.co.th

อนุโมทนา

ย้อนหลังไปประมาณ ๕ ปีนี้เอง พุทธบริษัทวัดญาณเวศกวัน ทั้งฝ่ายพระสงฆ์ และฝ่ายโยมผู้อุปถัมภ์ ได้มีความคิดเห็นร่วมกันว่า ถึงเวลาที่น่าจะมีการแปลหนังสือธรรมเป็นภาษาอังกฤษ และพิมพ์เผยแพร่อย่างเป็นทางการเป็นการให้จริงจังต่อเนื่อง ครั้งนั้น Mr. Robin Moore ได้ตกลงรับหน้าที่เป็นผู้ทำงานแปล โดยคุณพิรณฐเกียรติสมมารท มีศรัทธาและจาคธรรมรับภาระในการอุปถัมภ์ด้านทุนรอนทั้งหมด

เวลาผ่านไปไม่นาน ถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๙ หนังสือธรรมก็ได้สำเร็จเป็นงานแปลฉบับภาษาอังกฤษ ๒ เล่ม คือ *The Unheralded Value of the Vinaya* (วินัย: เรื่องใหญ่กว่าที่คิด) และ *True Education Begins with Wise Consumption* (การศึกษาเริ่มต้น เมื่อคนกินอยู่เป็น) ตามด้วยอีก ๖ เล่ม ในปีต่อๆ มา คือ *Education Made Easy* (การศึกษาฉบับง่าย), *Honouring the Claim - We Love the King* (ทำอะไร จะพูดได้เต็มปากว่า “เรารักในหลวง”), *May the Days & Nights Not Pass in Vain* (คืนวันไม่ผ่านไปเปล่า), *Perfect Happiness* (ความสุขที่สมบูรณ์), *Growing in Merit* (ก้าวไปในบุญ) และ *Prelude to Buddhaddhamma* (บทนำสู่ พุทธธรรม)

ในปี ๒๕๖๒ นี้ หนังสือธรรมฉบับแปลภาษาอังกฤษที่สำเร็จพร้อมตีพิมพ์มีด้วยกันหลายเล่ม รวมทั้ง *Sublime Blessings of Parents* (คุณบิดามารดา สุดพรรณนามหาศาล) เล่มนี้ด้วย

การศึกษา-สั่งสอน-เผยแผ่ธรรม ให้มีการรู้ธรรม และปฏิบัติธรรม โดยทำให้ธรรมมีจริงเป็นจริงขึ้นมาในชีวิตในสังคมนี้แหละ คือเนื้อตัวของพระพุทธศาสนา การแปลหนังสือธรรมและจัดพิมพ์เผยแพร่นี้ เป็นบุญกิริยาสำคัญอันจะช่วยนำให้การศึกษา-สั่งสอน-เผยแผ่ธรรม และการรู้ธรรม-ปฏิบัติธรรมที่กล่าวนั้น ก้าวสู่ความสัมฤทธิ์ผลที่มุ่งหมาย

ขออนุโมทนา Mr. Robin Moore ที่ได้เพียรบำเพ็ญกุศลกิจทางธรรมทางปัญญาที่กล่าวมานั้นให้เป็นผลสำเร็จขึ้นมาอย่างต่อเนื่องโดยลำดับ

ทั้งนี้ งานกุศลที่กล่าวมานั้นสำเร็จลุล่วงเป็นธรรมทานขึ้นได้ ด้วยกำลังแรงแห่งความอุปถัมภ์และการจัดดำเนินการของคุณพรินซ์ เกียรติสมมารถ ที่ได้มีศรัทธาในพระรัตนตรัย มีกุศลจิตในงานส่งเสริมการศึกษาและเผยแผ่ธรรม พร้อมทั้งมีน้ำใจปรารถนาดีต่อบรรดาผู้ศึกษาปฏิบัติธรรมวินัย และต่อมวลประชาชน จึงขออนุโมทนา คุณพรินซ์ เกียรติสมมารถ ในกำลังศรัทธาความอุปถัมภ์ที่บันดาลให้ธรรมทานนี้บรรลุผลสมความมุ่งหมาย อันจะเอื้ออวยธรรมอำนวยการปัญญาเป็นประโยชน์ยั่งยืนนานสืบไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

Anumodana – Appreciation

About five years ago, the Buddhist congregation at Wat Nyanavesakavan, both monastics and lay supporters, deemed that it was a fitting time to put concerted effort into translating Dhamma books into English and to publish them in a determined, systematic fashion. At that time, Mr. Robin Moore was entrusted with the responsibility of doing the translation work, with Khun Peeranuch Kiatsommart faithfully and generously providing all financial assistance.

Before long, in 2016, two Dhamma books translated into English were completed, namely: *The Unheralded Value of the Vinaya* and *True Education Begins with Wise Consumption*. In the next two years, these were followed by six more books: *Honouring the Claim: 'We Love the King'*, *Education Made Easy*, *May the Days and Nights Not Pass in Vain*, *Perfect Happiness*, *Growing in Merit*, and *Prelude to Buddhaddhamma: Noble Life – Healthy Society – Delightful Nature*.

This year, 2019, several new books have been completed and are being prepared for publication, including this book *Sublime Blessings of Parents*.

The study, teaching, and propagation of the Dhamma, along with its accompanying practice and realization, whereby the Dhamma becomes embodied in individuals and society, lies at the heart of Buddhism. Translating and publishing the Dhamma are key meritorious deeds enabling this process to reach success and fulfilment.

I wish to express my appreciation to Mr. Robin Moore for performing this important work with diligence and determination.

This wholesome work has been accomplished as a ‘gift of the Dhamma’ (*dharmā-dāna*) by way of the patronage and supervision of Khun Peeranuch Kiatsommart. She has acted with devotion to the Triple Gem, enthusiasm for promoting the study and dissemination of Dhamma, and great goodwill and kindness towards practitioners of Dhammavinaya; indeed, towards all people. May I express my gratitude to Khun Peeranuch Kiatsommart for her dedication and assistance, which has enabled this gift of the Dhamma to come to fruition. These efforts and achievements promote wisdom and truth, leading to long-lasting value and benefit.

Somdet Phra Buddhaghosacariya (P. A. Payutto)

สารบัญ

อนุโมทนา.....	(๑)
คุณบิดามารดา สดุดพระรณนามหาศาล	๑
รักของพ่อแม่ เป็นรักแท้ที่ยั่งยืน	๖
ทุกคนต้องเป็นพรหม เพื่ออภิบาลสังคมให้ยั่งยืน.....	๑๑
“รัก” ต้องมี “รู้” มาเข้าคู่ให้สมดุล.....	๑๖
เมตตากรุณาก็มี มุทิตาก็มา พออุเบกขาบรรจบ ก็ครบสี่พักตร์พระพรหม... ๒๒	
สังคมทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว	
มักพัฒนาอย่างเสียดุล เพราะขาดบูรณาการ	๒๕
เลี้ยงลูกดี เท่ากับทำหน้าที่ต่อสังคมทั้งหมด.....	๒๙
เจริญแต่วัตถุ ธรรมเจริญไม่ทัน ความเสื่อมจะตามมาเร็วพลัน.....	๓๒
มองให้ถูก พระไม่ดี หรือคนร้ายมาทำลายศาสนา.....	๓๔
ดูให้ดี ปัญหาอยู่ที่คนร้าย หรืออยู่ที่ตัวเรา.....	๓๖
ถ้าธรรมไปบุลย์นำหน้า อามิสไปบุลย์ก็พาสู่สันติสุข	๓๙
ทดแทนไม่สิ้น คือพระคุณพ่อแม่	
จะตอบแทนให้แน่ ต้องเลี้ยงทั้งกายและใจของท่าน.....	๔๒

Contents

Anumodana – Appreciation

Sublime Blessings of Parents	1
Sublime Blessings of Parents	1
Genuine and Enduring Love from Parents	6
Being a Brahma in order to Steward a Stable Society	11
Love Must Be Balanced by Learning	16
The Four Faces of Brahma	22
Lack of Wholeness Leads to Imbalance	25
Skilful Parenting is Equivalent to Fulfilling Social Responsibility	29
Rampant Materialism Leads to Prompt Decline	32
Destroyers of Buddhism: Ill-Behaved Monks or Shameless Intruders?	34
Does the Problem Lie Within or Without?	36
Well-Integrated Prosperity Leads to Peace & Happiness	39
Repaying the Limitless Blessings from Parents	
by Nourishing Their Bodies & Minds	42

คุณบิดามารดา

สุดพรรณนามหาศาล*

คุณบิดามารดา สุดพรรณนามหาศาล

พ่อแม่ฉันมีอุปการคุณแก่เรามากมาย ในทางพระศาสนาท่าน
บรรยายไว้นานัปการ แม้กวีทั้งหลายก็ได้เขียนบรรยายกันไว้อย่างไม่มีที่
สิ้นสุด ปรากฏเป็นคำกลอนและคำประพันธ์ต่างๆ ที่บรรยายถึงคุณของ
บิดามารดา เพื่อให้ลูกได้รู้ตระหนักมองเห็นความสำคัญและแสดง
ความกตัญญูทดแทนต่อท่าน

เมื่อว่าโดยย่อ ตามหลักพระศาสนา พ่อแม่ฉันทำหน้าที่สำคัญ คือ

๑. ท่านห้ามปรามเราไม่ให้ทำความชั่วช้าเสียหาย ป้องกันเรา
ไม่ให้ตกไปในทางที่ต่ำทรมานมีอันตราย
๒. ท่านสั่งสอนแนะนำเราให้ตั้งอยู่ในความดี ชักนำเราให้มุ่ง
ไปในทางที่จะพบความสุขความเจริญ
๓. ท่านให้เราได้เล่าเรียนศิลปวิทยามีความรู้ที่จะไปประกอบ
อาชีพการงานเพื่อตั้งตัวให้เป็นหลักฐานต่อไป
๔. ถึงเวลาถึงวัยที่จะมีครอบครัวท่านก็เป็นธุระเอาใจใส่
จัดแจงช่วยเหลือ โดยรับที่จะทำด้วยความเต็มใจ

* ธรรมกถาโนแสดงเมื่อวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๓๕

Sublime Blessings of Parents¹

Sublime Blessings of Parents

Parents provide their children with immense support and assistance. The Buddhist scriptures abound in passages, both in poems and prose, describing the great kindness shown by parents towards their children. These descriptions aim to bring about a recognition in children of their parents' virtue, and to instil a sense of gratitude.

According to the Buddhist teachings, parents perform the following duties for their children:

1. They prevent them from doing unskilful actions, and they protect them from falling into base, dissolute ways.
2. They teach them to be established in goodness, and they guide them towards happiness and prosperity.
3. They provide them with an education so that they can acquire the necessary skills for making a living and becoming self-sufficient.
4. When they reach the age of starting their own families, they provide wholehearted support and assistance.

---

¹ This Dhamma talk was given on 3 April 1992.

๕. ทรัพย์สินสมบัติของท่าน ก็เป็นของลูกนั่นเอง ซึ่งท่านจะมอบให้ในเวลาอันสมควรเป็นระยะๆ ไป จนครั้งสุดท้ายที่เรียกว่ามรดก

ทั้งหมดนี้ เป็นที่รู้จักตามหลักการของพระศาสนา แต่ที่จริงนั้น ท่านเพียงวางไว้ให้เป็นหัวข้อหรือรายการปฏิบัติที่สำคัญๆ เท่านั้น การปฏิบัติปลีกย่อย ยังมีอีกมากมาย รวมความก็คือ พ่อแม่เน้นทำทุกอย่างเพื่อลูกด้วยความรัก ว่าโดยคุณธรรมก็คือ การกระทำที่ออกมาจากพรหมวิหาร ๔ ประการนั่นเอง คือ

๑. ใจของพ่อแม่เน้นประกอบด้วยความรักความปรารถนาดี เอาใจใส่เลี้ยงดูลูกให้เจริญเติบโตและออกงามมีความสุข คือ มีเมตตา
๒. ประกอบด้วยกรุณา มีความสงสาร คอยช่วยเหลือให้พ้นจากความยุ่งยากเดือดร้อน ช่วยแก้ไขปัญห และปลดเปลื้องความทุกข์
๓. มีมุทิตา คอยส่งเสริม ให้กำลังใจ และพลอยยินดีเมื่อลูกประสบความสำเร็จ ประสบความสำเร็จ ก้าวหน้า หรือทำความดีงามถูกต้อง
๔. มีอุเบกขา ในเวลาที่สมควร เช่น เมื่อลูกจะต้องรับผิดชอบตัวเอง หรือควรรู้จักฝึกหัดทำอะไรด้วยตนเอง ท่านก็จะให้โอกาสแก่ลูกที่จะพัฒนาตัวเอง คือไม่ใช่จะทำให้ไปหมดทุกอย่างจนกระทั่งลูกทำอะไรไม่เป็น อันนี้เรียกว่า วางอุเบกขา

5. They gradually bequeath their material possessions to their children at suitable times, until the parents die and leave behind an inheritance to their children.

These are a parent's primary duties as outlined in the scriptures. Of course, there are so many other types of kind and loving actions performed by parents for their children. The source for all of these actions will be a group of spiritual qualities known as the four sublime states of mind,² namely:

1. **Lovingkindness** (*mettā*): Parents possess love and affection, and raise their children so that they flourish and are happy.

2. **Compassion** (*karuṇā*): Parents help their children escape from trouble and distress, and help them deal with various problems and find a way out of suffering.

3. **Empathetic joy** (*muditā*): Parents provide encouragement when their children meet with success and gain, and rejoice when their children perform virtuous, wholesome deeds.

4. **Equanimity** (*upekkhā*): At the right times, when children must take responsibility for their actions or need to exercise a skill by themselves, for example, parents give them the chance to develop on their own. They do not do molycoddle to the extent that the children cannot look after themselves.

---

² *Brahmavihāra*; 'divine abidings'.

นี่คือหลัก พรหมวิหาร ๔ เรา รู้กันว่าพ่อแม่ นั้น เป็นตัวอย่างของ คนที่มีพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ แต่ในเรื่องนี้มีข้อสังเกตว่า เรา เน้น กันมากในพรหมวิหารข้อที่ ๑ เมื่อพูดถึงผู้ใหญ่ ว่าผู้ใหญ่จะต้องมีเมตตา แล้วก็จะตามด้วยข้อ ๒ คือกรุณา ว่ามีเมตตา กรุณา และบุคคลผู้มี เมตตา กรุณา ที่แสดงออกอย่างชัดเจน ก็คือ พ่อแม่ของเรานี้แหละ

ข้อสังเกตสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ พ่อแม่ในเมืองไทยเรานี้ แสดงเมตตา กรุณา และมุทิตา ได้ง่าย หรือพร้อมที่จะแสดงพรหมวิหาร ๓ ข้อแรกนี้ได้ตลอดเวลา แต่มักวางอุเบกขาไม่เป็น หรือแม้แต่ไม่เข้าใจ หรือเข้าใจผิดต่อข้ออุเบกขา ทำให้ลูกเติบโตอย่างไม่สมบูรณ์ เช่น ไม่ รู้จักโต ทำอะไรไม่เป็น และไม่รู้จักรับผิดชอบ พรหมวิหารข้อสุดท้ายนี้ จะปฏิบัติได้ถูกต้องจะต้องใช้ปัญญา จึงต้องศึกษาให้ดี ตอนแรกจะพูด เป็นแนวไว้ก่อน

พ่อแม่มีเมตตา ในยามปกติ เมื่อลูกเจริญเติบโตอยู่ดีตามที่ควร จะเป็น (เขาปกติ)

พ่อแม่มีกรุณา ยามลูกมีทุกข์ เช่น เจ็บป่วย หรือมีเรื่องลำบาก เดือดร้อน (เขาตกต่ำ)

พ่อแม่มีมุทิตา ยามเมื่อลูกทำอะไรได้ดีมีสุขหรือประสบความสำเร็จ เช่น สอบได้ที่ดี สอบเข้างานได้ หรือได้เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่ง (เขาขึ้นสูง)

แต่ในบางกรณี พ่อแม่ไม่อาจใช้เมตตา กรุณา หรือมุทิตา เพราะจะทำให้เกิดความเสียหาย เช่น อาจจะเสียหายแก่ชีวิตของลูก เอง หรือเสียธรรม ในกรณีอย่างนั้น จะต้องรู้จักวางอุเบกขา โดยเฉพาะ ในกรณีที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบ คือ

Parents are often used as a benchmark for the four sublime states of mind. Yet it is noteworthy that in Thailand the emphasis is almost entirely on the first two factors. When describing the essential attributes of an adult, lovingkindness is mentioned first, followed by compassion. In the Thai language the compound *mettā-karuṇā* is common. Parents are cited as clear examples of people endowed with such qualities.

Another important observation is that many Thai parents find it relatively easy to express the first three factors of lovingkindness, compassion and empathetic joy, yet are often unable to remain impartial and equanimous. Often they misunderstand the meaning of the word *upekkhā*. As a result, their children often never fully grow up, that is, they remain immature, incompetent, and irresponsible. To engage with this fourth factor correctly requires wisdom, and it therefore should be studied and well understood.

In this context, let us review these four qualities:

- During ordinary times, when their children are growing up well and in the proper way, parents should maintain the quality of loving-kindness.
- When their children are suffering, fall ill, or meet with misfortune, parents should maintain the quality of compassion.
- When their children succeed—they do well on exams, get a good job, are promoted, and so on—parents should maintain the quality of empathetic joy.

Sometimes, however, it may be harmful for parents to rely solely on these first three factors. By doing so, they may undermine their children's development or risk compromising the Dhamma.³ In such circumstances, they should practise equanimity, particularly in situations when children should exercise personal responsibility:

---

³ Trans.: the word 'Dhamma' has many meanings; here it refers to 'truth', 'righteousness', and 'virtuous conduct'. See below for examples of how parents may compromise the Dhamma.

พ่อแม่มีอุเบกขา เมื่อจะฝึกหัดให้ลูกรู้จักรับผิดชอบตนเอง จะได้ทำอะไรเป็น และพึ่งตนเองได้ เท่ากับเปิดโอกาสให้ลูกพัฒนา เช่น ให้เดินเอง ทำการบ้านเอง โดยพ่อแม่วางที่เฉยดูให้เขาทำ แต่พร้อมที่จะช่วยเมื่อถึงเวลา หรือเป็นที่ปรึกษาให้

พ่อแม่มีอุเบกขา เมื่อลูกสมควรต้องรับผิดชอบการกระทำของเขา เช่น ลูกทำความผิด ลูกทะเลาะกัน พ่อแม่วางตัวเป็นกลาง เพื่อให้มีการพิจารณา วินิจฉัย ตัดสิน และให้เขาปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติ อย่างเป็นธรรม

พ่อแม่มีอุเบกขา เมื่อลูกรับผิดชอบตนเองได้ เช่น เรียนจบแล้ว มีการทำงานเป็นหลักฐาน ออกเรือนมีครอบครัวของตัวเอง พ่อแม่รู้จักวางตัววางเฉย ไม่เข้าไปก้าวก่ายแทรกแซงในชีวิตส่วนตัวของครอบครัวของเขา

จากคุณธรรมในใจที่มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา พ่อแม่ก็แสดงออกมาภายนอก ด้วยการลงมือทำ คือปฏิบัติต่อลูกโดยทำการเลี้ยงดู และฝึกหัดอบรมสั่งสอน พร้อมทั้งทำหน้าที่ต่างๆ อย่างที่กล่าวมาข้างต้น ๕ ข้อนั้น การปฏิบัติทั้งหมดนี้เรียกว่าการสงเคราะห์ ซึ่งสรุปได้ตามหลักสังคหวัตถุ เป็น ๔ อย่าง คือ

๑. พ่อแม่มีแต่การให้แก่ลูก ที่เรียกว่า ทาน
๒. พ่อแม่พูดจาด้วยน้ำใจปรารถนาดี และอบรมสั่งสอนให้คำแนะนำ ชี้แจงบอกเล่าสิ่งที่เป็นประโยชน์ เรียกว่า ปิยวาจา
๓. พ่อแม่ลงมือลงแรง เอาแรงกายของท่านทำโน่นทำนี่ให้ โดยเฉพาะเมื่อลูกยังเล็กอยู่ทำอะไรเองไม่ได้พ่อแม่ก็ทำให้ ตั้งแต่อุ้มเรา จูบเรา ป้อนข้าว อาบน้ำ แต่งตัวให้ ฯลฯ

- When instilling in their children a sense of self-reliance and personal responsibility, and when teaching them certain skills (e.g. how to walk or complete their homework), parents should maintain equanimity. This provides their children with opportunities to grow. The parents step back and observe, but are ready to lend a helping hand or give advice at appropriate times.
- When their children should be held accountable for their actions, for example they have done something wrong or they are arguing with their siblings, here too parents should maintain equanimity. The parents remain objective and impartial, allowing for proper consideration, inquiry, and judgement. This way the children learn how to act justly and feel that they have been treated fairly.
- When their children are able to support themselves—they have finished their education, found a stable job, and started a family of their own—here also parents should maintain equanimity. They should maintain a proper detachment; they do not need to interfere or meddle in their children's personal lives.

It is based on these inner virtues of lovingkindness, compassion, empathetic joy and equanimity, that parents should engage in external activities by looking after and teaching their children, and fulfilling the five duties mentioned earlier. All of these actions can be summed up by the words 'care' and 'service', in keeping with the teaching on the four principles of service,⁴ namely:

1. **Generosity:**⁵ parents give gifts to their children.
2. **Kindly words:**⁶ parents speak kindly to their children, counselling them and pointing out those subjects that are beneficial.
3. **Acts of service:**⁷ parents expend physical energy in raising their children. While the children are still infants, parents cradle, lead by the hand, feed, bathe, and clothe them. This care requires a lot of strength and energy.

---

⁴ *Saṅgaha-vatthu*.

⁵ *Dāna*.

⁶ *Piṇḍavācā*.

⁷ *Atthacariyā*.

การเลี้ยงดูต่างๆ ท่านต้องลงมือปฏิบัติโดยใช้เรี่ยวแรงของท่านช่วยเราทั้งนั้น การเอาแรงกายเข้าช่วยนี้ เรียกว่า *อัตถจริยา*

๔. พ่อแม่อยู่กับลูก ร่วมสุขร่วมทุกข์กับลูก ทำตัวเข้ากับลูกได้ ปฏิบัติต่อลูกทุกคนอย่างเสมอภาค เสมอต้นเสมอปลาย กับลูก ไม่ถือเนื้อถือตัว อย่างลูกสมัยปัจจุบันนี้ บางทีเล่น ตีระชาพ่อแม่ข้ามไปข้ามมา ท่านก็ไม่ถือสา แต่คนอื่นมาทำ อย่างนั้นไม่ได้พ่อแม่จะโกรธเอา ข้อนี้เรียกว่า *สมานัตตตา*

อันนี้เป็นหลักปฏิบัติที่ท่านเรียกว่า สังคหวัตถุ ๔ ประการ ซึ่งพ่อ แม่มีต่อลูกเป็นประจำ แต่ทั้งหมดนั้น โดยสรุปแล้วก็รวมเป็นการ สงเคราะห์ ๒ ประเภท คือ

๑. *อามิสสงเคราะห์* สงเคราะห์ด้วยอามิสคือวัตถุสิ่งของ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น ข้อนี้ชัดเจนอยู่แล้ว

๒. *ธรรมสงเคราะห์* สงเคราะห์ด้วยธรรมคือการแนะนำสั่งสอน ให้รู้จักชั่วดี บาปบุญ เหตุผล ให้เจริญด้วยคุณธรรมความดี มีสติปัญญา พัฒนารุ่งขึ้นไป รวมทั้งการแสดงเมตตากรุณาที่ท่านปฏิบัติ ต่อลูกอยู่ตลอดเวลา มีความรักความเอาใจใส่ มีความอดทนต่อลูก ลูก จะทำอะไรเป็นเหตุให้พ่อแม่ต้องร่นวายุ่งยาก ท่านก็อดทน เป็นต้น

จากการสงเคราะห์ของพ่อแม่นี้แหละ ลูกก็จะเอาไปเป็นแบบอย่างในการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน สิ่งที่ควรยำไว้ก็คือการสงเคราะห์ นั้น ประการสำคัญอยู่ที่ต้องให้ครบทั้งสองอย่างคือ อย่างมีเพียงอามิส สงเคราะห์ ซึ่งเป็นการสงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของอย่างเดียว ต้องมีธรรม สงเคราะห์ด้วย จึงจะมีความเจริญพัฒนาที่สมบูรณ์

4. Equality:⁸ parents live with their children in good times and bad; they cooperate with them; they treat each of them equally; their behaviour towards them is consistent; they are humble and unassuming with them.⁹ These days, for instance, when children touch their parents' heads playfully, the parents do not take offence, even though if a stranger were to do this they would get angry.¹⁰

These four qualities are normal and prevalent attributes of parents, who then pass them on to their children. Children ordinarily learn about mutual care and assistance from their parents.

We can further subsume these four factors into two kinds of service:

1. Material assistance:¹¹ supporting others with material things, say with food and clothing.

2. Spiritual assistance:¹² supporting others by teaching them about good & bad, merit & demerit, and cause & effect; helping others to grow in virtue and intelligence. This factor includes the ongoing love and compassion shown by parents towards their children. Parents are attentive to and patient with their children; even if they cause turmoil or trouble, parents are forbearing.

What is important to emphasize here is that both forms of service are vital. One should not stop at material assistance. For a person's growth and development to be complete, they must also receive spiritual assistance.

---

⁸ *Samānattatā*.

⁹ Trans.: as can be seen here, there are many ways to translate this term.

¹⁰ Trans.: in Thailand, it is considered extremely rude to touch someone's head, unless one is on very intimate terms.

¹¹ *Āmisa-saṅgaha*.

¹² *Dhamma-saṅgaha*.

รักของพ่อแม่ เป็นรักแท้ที่ยั่งยืน*

ได้บอกแล้วว่า ที่พ่อแม่ทำทุกอย่างเพื่อลูกนั้น ก็ด้วยความรัก เราจึงควรรู้จักความรักของพ่อแม่ให้ดีสักหน่อย

ความรัก ถ้าแยกตามหลักพระพุทธศาสนา ก็แบ่งง่ายๆ ก่อนว่ามี ๒ แบบ

ความรักแบบที่ ๑ คือ ความชอบใจในบุคคลหรือสิ่งที่จะเอามาบำรุงบำเรอความสุขของเรา ชอบใจคนนั้นเพราะว่า จะมาสนองความต้องการช่วยบำรุงบำเรอ ทำให้เรามีความสุขได้ อะไรที่จะทำให้เรามีความสุข เราชอบใจ เราต้องการมัน นี่คือ ความรักแบบหนึ่ง ซึ่งมีมากทีเดียว

ความรักแบบที่ ๒ คือ ความต้องการให้คนอื่นมีความสุข หรือความปรารถนาให้คนอื่นมีความสุข ความรักของพ่อแม่เป็นแบบที่ ๒ นี้ คือ อยากให้ลูกมีความสุข

ความรัก ๒ อย่างนี้ แทบจะตรงข้ามกันเลย แบบที่ ๑ อยากได้เขามาบำรุงบำเรอความสุขของเรา (จะหาความสุขจากเขา หรือเอาเขามาทำให้เราเป็นสุข) แต่แบบที่ ๒ อยากให้เขาเป็นสุข (จะให้ความสุขแก่เขา หรือทำให้เขาเป็นสุข) ความรักมี ๒ แบบอย่างนี้ซึ่งเห็นได้ในชีวิตประจำวัน

ความรักที่เด็กหนุ่มสาวพูดถึงกันมาก ก็คือ ความรักแบบที่ว่า ชอบใจอยากได้เขามาสนองความต้องการของตน ทำให้ตนมีความสุข แต่ใน

---

* เรื่องความรัก ๒ แบบต่อไปนี้ ตัดตอนจาก จาริกบุญ-จาริกธรรม หน้า ๙๕-๙๙ และ ความรัก: จากวาเลนไทน์ สู่ความเป็นไทย หน้า ๑๐-๑๓

Genuine and Enduring Love from Parents¹³

The reason why parents are willing to act selflessly and without reservation for their children is love. For this reason, we should examine the nature of parental love.

According to the Buddhist teachings, we can make a simple distinction between two kinds of love:

1. Selfish love: the delight in someone or something providing us with pleasure. Here, we like people and objects because they cater to our desires and give us a sense of gratification. Our happiness then becomes dependent on these external things. This is a very common form of love.

2. Altruistic love: the wish for someone else to experience happiness—the desire for others to be happy. This is the kind of love normally felt by parents.

These two kinds of love are almost diametrically opposed. In the first case, one wants someone else to gratify one's personal desires (one seeks to derive pleasure from others; one wants others to make one happy). In the second case, one wishes for others to be happy (one wants to help others find happiness).

Teenagers and young adults are mainly concerned with the first kind of love. They fall in love with someone else, then wish for this person to reciprocate their feelings in order to be happy. But in families we see another kind of love—the love between parents and children—in particular the love of parents for their children. The parents want their children to be happy.

---

¹³ This section on two kinds of love is an excerpt from the books: *Holy Pilgrimage – Dhamma Documentary* (pp. 95-99) and *Love: From Valentine to Thai Morale* (pp. 10-13). [Trans.: these page numbers are from the Thai editions.]

ครอบครัวจะมีความรักอีกแบบหนึ่งให้เห็น คือ ความรักระหว่างพ่อแม่กับลูก โดยเฉพาะความรักของพ่อแม่ต่อลูก คือความอยากให้ลูกเป็นสุข

ฉะนั้น ตอนแรกจะต้องแยกแยะระหว่างความรัก ๒ แบบนี้เสียก่อน ความรักชอบใจอยากได้คนอื่นมาบำเรอความสุขของเรา^{นี้} ทางพระเรียกว่า ราคะ ส่วนความรักที่อยากให้คนอื่นเป็นสุข ทางนเรียกว่า เมตตา อะไรจะตามมาจากรักทั้ง ๒ แบบนี้ ความรัก ๒ แบบนี้ มีลักษณะต่างกัน และมีผลต่างกันด้วย

ถ้ามีความรักแบบที่ ๑ ก็ต้องการได้ ต้องการเอาเพื่อตนเอง เมื่อทุกคนต่างคนต่างอยากได้ ความรักประเภทนี้ ก็จะนำมาซึ่งปัญหา คือการเบียดเบียนแย่งชิงซึ่งกันและกัน พร้อมด้วยความเห็นแก่ตัว

ส่วนความรักแบบที่ ๒ อยากให้ผู้อื่นเป็นสุข เมื่ออยากให้ผู้อื่นเป็นสุข ก็จะพยายามทำให้เขาเป็นสุข เหมือนพ่อแม่รักลูก ก็จะพยายามทำให้ลูกเป็นสุข และเมื่อทำให้ลูกเป็นสุขได้ ตัวเองจึงจะเป็นสุข

ความรักของพ่อแม่คืออยากทำให้ลูกเป็นสุข และมีความสุข เมื่อเห็นลูกเป็นสุข เมื่ออยากเห็นลูกมีความสุข พ่อแม่ก็หาทางทำทุกอย่างให้ลูกมีความสุข วิธีสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้ลูกมีความสุข ก็คือการให้แก่ลูก เพราะฉะนั้นพ่อแม่ก็จะมีมีความสุขในการให้แก่ลูก เพราะการให้นั้นเป็นการทำให้ลูกมีความสุข

ตามปกติ การให้คือการสละหรือการยอมเสียไป ซึ่งอาจจะทำให้ผิใจและเป็นความทุกข์ แต่พอมีความรักแบบที่สอง คือเมตตานี้มาก็ให้ด้วยความสุข เพราะฉะนั้น ความรักคือเมตตาจึงมาสร้างความปลอดภัยแปลงใหม่ ทำให้การให้กลายเป็นความสุข

ความรักแบบที่หนึ่ง เป็นความต้องการที่จะหาความสุขให้ตน

To begin with, it is important to distinguish between these two kinds of love evident in our everyday lives. In the Buddhist teachings, selfish love—the wish for others to provide us with pleasure—is called *rāga*. Altruistic love—the wish for others to be happy—is called *mettā*. These two kinds of love have very different attributes and implications.

With the first kind of love, one seeks to obtain items for oneself. If numerous people all desire the same thing, however, then problems like competition, exploitation, and theft arise.

With the second kind of love, one wishes for others to be happy and one endeavours to help them find happiness. Through their love, parents do what they can for their children to experience happiness. When they succeed, they too are happy. One of the primary ways for parents to make their children happy is to be generous. Parents thus derive happiness from giving.

The very nature of giving entails relinquishment and loss. Under ordinary circumstances, relinquishment often brings about resistance and discomfort. Yet when one possesses the second kind of love—*mettā*—one gives wholeheartedly and with joy. This second kind of love brings about a transformation, whereby giving things away becomes a source of happiness.

เอง พอเขามีความทุกข์ลำบากเดือดร้อน หรืออยู่ในภาวะที่ไม่สามารถ
สนองความต้องการของเราได้ เราก็เบือนหน้าย รังเกียจ แต่ความรักแบบ
ที่สองต้องการให้เขามีความสุข พอเขามีความทุกข์เดือดร้อน เราก็
สงสารอยากจะช่วยปลดปล่อยความทุกข์ ให้เขาพ้นจากความลำบาก
เดือดร้อนนั้น

ความรักประเภทที่หนึ่งนั้น ต้องได้จึงจะเป็นสุข ซึ่งเป็นกระแส
กิเลสของปุถุชนทั่วไป มนุษย์อยู่ในโลกนี้ เมื่อยังเป็นปุถุชนก็ต้องการได้
ต้องการเอา เมื่อได้เมื่อเอาแล้ว ก็มีความสุข แต่ถ้าต้องให้ต้องเสีย ก็
เป็นทุกข์ วิธีของปุถุชนนี้ จะทำให้ไม่สามารถพัฒนาในเรื่องของคุณ
ธรรม เพราะว่าถ้าการให้เป็นทุกข์เสียแล้ว คุณธรรมก็มาไม่ได้ มนุษย์
จะต้องเบียดเบียนกัน แก้ปัญหาสังคมไม่ได้ แต่ถ้าเมื่อไรเราสามารถมี
ความสุขจากการให้ เมื่อไรการให้กลายเป็นความสุข เมื่อนั้นปัญหา
สังคมจะถูกลดน้อยลงไป หรือแก้ไขได้ทันที เพราะมนุษย์จะเกื้อกูลกัน
ความรักแบบที่สอง ทำให้คนมีความสุขจากการให้ จึงเป็นความรักที่
สร้างสรรค์และแก้ปัญหา

เมื่อมนุษย์มีความสุขจากการให้ จะเป็นความสุขแบบสองฝ่าย
สุขด้วยกัน คือ เราผู้ให้ก็สุขเมื่อเห็นเขามีความสุข ส่วนผู้ได้รับก็มี
ความสุขจากการได้รับอยู่แล้ว สองฝ่ายสุขด้วยกัน จึงเป็นความสุขแบบ
ประสาน ความสุขแบบนี้ดีแก่ชีวิตของตนเองด้วย คือ ตนเองก็มีทางได้
ความสุขเพิ่มขึ้น แล้วก็ดีต่อสังคม เพราะเป็นการเกื้อกูลกัน ช่วยให้
เพื่อนมนุษย์มีความสุข ทำให้อยู่ร่วมกันด้วยดี

ความรักของพ่อแม่ต่อลูกเป็นความรักแบบที่อยากเห็นลูกมี
ความสุข แล้วก็พยายามทำอะไรต่าง ๆ ให้ลูกมีความสุข เมื่อเห็นลูกมี

With the first kind of love, if other people are in distress, or if they can no longer satisfy our desires, we tend to become bored or feel aversion. But with the second kind of love, when we encounter others who are suffering, we feel compassion and wish to help them be free from their affliction.

With the first kind of love, one needs to acquire something in order to be happy. This process is propelled by the currents of mental defilement found in most human beings. When people are unenlightened, they are driven by craving and acquisitiveness. They feel happy through acquisition. Conversely, if they are expected to relinquish they feel uncomfortable. When stuck in this cycle it is not possible to develop in virtue.

If giving is experienced as a form of suffering, there is no room for goodness to arise. People inevitably exploit one another and social problems remain unresolved. But when we can find joy from giving—when giving makes us happy—social problems are immediately alleviated or dispelled. People then begin to assist one another. The second kind of love is thus constructive and leads to an end of conflict.

If people delight in giving, then both parties are happy: the recipient through receiving a gift, and the donor through witnessing the joy of the other. This shared happiness grounded in generosity benefits individuals and society: personal happiness is increased and social harmony and wellbeing is enhanced.

Parents do whatever they can to make their children happy, even if it causes themselves inconvenience and discomfort. Just by witnessing their children's happiness, they too feel the same. And whereas most people must acquire something to be happy, parents find happiness by giving things away.

ความสุขพ่อแม่ก็มีความสุขด้วย ดังนั้น พ่อแม่จึงมีความสุขในการที่ได้ให้แก่ลูก ในขณะที่คนทั่วไปต้องได้จึงจะมีความสุข แต่พ่อแม่ให้แก่ลูกก็มีความสุข แม้ตัวเองจะต้องทุกข์เดือดร้อนพ่อแม่ก็ยอม

บางที่ตัวเองต้องลำบากเดือดร้อน แต่พอเห็นลูกมีความสุขก็มีความสุข ในทางตรงข้ามถ้าเห็นลูกไม่สบายหรือตกทุกข์ลำบาก พ่อแม่ก็มีความสงสาร ไม่มีความรังเกียจ ไม่มีความเบื่อหน่าย แล้วยังทนทุกข์ทนลำบากเพื่อลูกได้ด้วย

รักของพ่อแม่นี้เป็นรักแท้ที่ยั่งยืน ลูกจะขึ้นสูง ลงต่ำ ดีร้าย พ่อแม่ก็รัก ตัดลูกไม่ขาด ลูกจะไปไหนห่างไกล ยาวนานเท่าใด จะเกิดเหตุการณ์ผันแปรอย่างไร แม้แต่จะถูกคนทั่วโลกรังเกียจ ไม่มีใครเอาด้วยแล้ว พ่อแม่ผู้ให้กำเนิดก็ยังเป็นอ้อมอกสุดท้ายที่จะโอบกอดลูกไว้

นี่แหละที่ว่า เป็นการแยกความหมายของความรักเป็น ๒ แบบ พ่อแม่มีความรักแบบที่ ๒ ซึ่งเป็นรักแท้ คนทั่วไปเริ่มต้นก็มีความรักแบบแรก คืออยากได้เขามาทำให้ตัวเรามีความสุข แต่คนควรจะพัฒนาจากรักแบบที่หนึ่งไปสู่ความรักแบบที่สอง คือ ให้ความรักแบบที่สองเกิดมีขึ้นมาเพื่อช่วยสร้างคุณภาพในเรื่องความรัก เช่น ระหว่างหนุ่มสาว ถ้ามีความรักแบบที่หนึ่งอย่างเดียวจะไม่ยั่งยืน ไม่ช้าไม่นานก็จะต้องเกิดปัญหาแน่นอน เพราะว่าความรักแบบที่หนึ่งนั้น ต้องการที่จะเอาเขามาเป็นเครื่องบำรุงบำเรอตัวเองเท่านั้น ถ้าเมื่อไรตนไม่สนใจปรารถนา เมื่อนั้นก็จะเกิดโทษะ มีความชิงชัง หรือไม่ก็เบื่อหน่าย แล้วปัญหาก็จะเกิดขึ้น

ฉะนั้น คนเราอาจจะเริ่มต้นด้วยความรักแบบที่หนึ่งได้ ตามเรื่องของปฤตชน แต่จะต้องรีบพัฒนาความรักแบบที่สองให้เกิดขึ้น พอ

In a similar vein, if parents see that their children are unhappy or troubled, they do not feel disapproval or aversion. Instead, they feel compassion. They are willing to endure hardship themselves in order to help their children recover from any misfortune.

A parent's love is genuine and enduring. If children succeed or fail, fall on good times or bad, parents love them regardless. The bond between parent and child is never completely severed. No matter how far away children travel, or for how long they are absent, and no matter what happens to their children—even if everyone else rejects or despises them—parents will always welcome them with open arms.

Here we see the distinction between the two kinds of love. With the first kind, one looks to others as a source of personal gratification. If one feels dissatisfied, then irritation, aversion, and boredom arise followed by many other problems.

Most people begin their lives with the first kind of love, whereby they want others to make them happy. In the case of young adults, for example, if they only maintain the first kind of love, they will feel unsteady and insecure. Before long they will surely face personal difficulties.

Although it is normal for people to begin with the first kind of love, we should make haste to develop the second kind as well so that our love is balanced. When people get married and live together, if they are sustained and bolstered by the second kind of love, their relationships will be stable. This kind of love is vital for creating stability in the household life. If people can begin to balance these two kinds of love, this is already a boon.

อยู่เป็นคู่ครองกันแล้ว ถ้ามีความรักแบบที่สองเข้ามาหนุน ก็จะทำให้อยู่กันได้อย่างยืน ความรักแบบที่สองจะเป็นเครื่องผูกพันสำคัญที่ช่วยให้ชีวิตครองเรือนมีความมั่นคง ดังนั้นปुरुชนนี้อย่างน้อยก็ให้มีความรัก ๒ แบบ มามีดุลยภาพกันก็ยิ่งดี ขอให้ได้แค่นี้ก็พอ

ในกรณีของสามีภรรยา ถ้ามีความรักแบบแรกที่จะเอาแต่ใจฝ่ายตัวเอง ก็คือ ตัวเองต้องการเข้ามาเพื่อบำเรอความสุขของตน ถ้าอย่างนั้นก็ต้องตามใจตัว ไม่ซ้าก็จะต้องเกิดปัญหาการทะเลาะวิวาท หรือเบียดเบียน แล้วก็อยู่กันไม่ได้ ไม่ยั่งยืน แต่ถ้ามีความรักแบบที่สอง คืออยากให้เขาเป็นสุข เราก็จะมีน้ำใจ พยายามทำให้เขาเป็นสุข

ถ้ามีความรักแบบที่สองอยู่ ความรักก็จะยั่งยืนแน่นอน เพราะต่างฝ่ายต่างก็คิดว่า ทำอย่างไรจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งมีความสุข สามีก็คิดว่าทำอย่างไรจะให้ภรรยามีความสุข ภรรยาก็คิดว่า จะทำอย่างไรให้สามีมีความสุข คิดกันอย่างนี้คือมีน้ำใจและมีแต่จะเกื้อกูลกัน ทำให้ครอบครัวอยู่ยั่งยืน ชีวิตก็มีความสุขได้

ที่พูดมานี้ก็เพื่อให้เห็นว่า เราจะต้องพัฒนาคนในเรื่องความรัก ให้รู้จักความรักทั้ง ๒ อย่าง อย่างน้อยก็ให้มีดุลยภาพในเรื่องความรัก ๒ ข้อนี้ แล้วพัฒนายิ่งขึ้น จนกระทั่งให้คนเราอยู่กันด้วยความรักประเภทที่สอง

ลักษณะของความรัก มีอยู่อย่างหนึ่ง คือมันนำความสุขมาให้ด้วย ความรักแบบที่หนึ่งก็ทำให้เกิดความสุข เมื่อได้สนองความต้องการที่ตัวเองได้ ส่วนความรักประเภทที่สอง ก็ทำให้เกิดความสุข เมื่อได้สนองความต้องการที่จะให้เขามีความสุข

ฉะนั้น คนที่ทำจิตใจให้มีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ได้หมด ก็จะมี

If married couples remain selfish, expecting the other partner to be a source of gratification and to pander to their desires, before long there will be conflict, disagreements, boredom and disillusionment. The marriage will be on the rocks.

But if the spouses have altruistic love, they will feel goodwill and try to make the other person happy. The relationship will be stable. The husband will think: 'What can I do so that my wife is happy?' Likewise, the wife will think: 'What can I do so that my husband is happy?' Theirs will be a partnership grounded in kindness and consideration; they will live with joy and contentment.

People should learn to distinguish between these two kinds of love, and initially to find ways to counterbalance or offset them. Eventually, with further development, we can reach a point where we maintain only the second kind—altruistic love.

One of the characteristics of love is that it generates happiness. The first kind of love provides us with pleasure when our desire to obtain something is satisfied. The second kind, on the other hand, brings about happiness when our wish for others to be happy is fulfilled.

ความสุขได้มากเหลือเกิน คือเวลาเห็นเพื่อนมนุษย์มีความสุข หรือเราทำให้เขามีความสุขได้ ตัวเราเองก็มีความสุขด้วย คนประเภทนี้ก็เลยมีโอกาสที่จะมีความสุขมากยิ่งขึ้น คนที่พัฒนามาถึงระดับนี้ก็เช่น พระโศดบัน เป็นต้น พระโศดบันนั้นไม่มีมัจฉริยะ ไม่มีความตระหนี่ ไม่มีความหวงแหน มีความพร้อมที่จะให้ เพราะฉะนั้น คุณธรรมคือเมตตาภิจริญมากขึ้นด้วย และท่านก็มีความสุขยิ่งขึ้นมากมาย จนกระทั่งเป็นพระอรหันต์ก็มีแต่สุข ไม่มีทุกข์เหลืออยู่เลย

ความรักของพ่อแม่ถึงแม้จะจำกัดอยู่กับลูกก็จริงอยู่ แต่ก็ไม่ใช่เป็นการหวงแหนอย่างความรักแบบที่หนึ่ง คือพ่อแม่รักลูก ความหวงนั้นจะมีแต่ในแง่ที่อยากให้ลูกมีความสุข ไม่ยอมให้ใครมาทำให้ลูกทุกข์ แต่ไม่ได้หวงแหนที่ว่าต้องการครอบครองเอาไว้เป็นของตัวเอง เพื่อบำเรอความสุขของตัวเอง ไม่มีความหึง คือไม่ได้หวงผัสสะไว้เพื่อตัว และไม่ได้หวงใจ แต่ตรงกันข้าม ถ้าลูกมีคู่ครองที่ดีมีความสุข พ่อแม่ก็พลอยมีความสุขไปด้วย

ทุกคนต้องเป็นพรหม เพื่ออภิบาลสังคมให้ยั่งยืน*

พระคุณของพ่อแม่มากมายหลายอย่างที่พูดมานี้ รวมแล้วก็มาจากพรหมวิหาร ๔ นั่นเอง เนื่องจากพรหมวิหาร ๔ นี้ มีความสำคัญ

* คำอธิบายพรหมวิหาร ๔ ต่อไปนี้ ดัดตอนจาก ธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ หน้า ๓๘-๔๔ และ เพื่อชุมชนแห่งการศึกษา และบรรยายภาคแห่งวิชาการ หน้า ๘๗-๙๗ (อาจดูเทียบเคียงใน จาริกบุญ-จาริกธรรม หน้า ๕๕-๑๑๑, เรื่องที่คนไทยควรเข้าใจให้ถูก หน้า ๔๔-๖๑, รักษาใจยามรักษาคณชีพี้ หน้า ๓๕-๔๔, ธรรมะกับการทำงาน หน้า ๘๔-๙๔)

Those people who cultivate lovingkindness (*mettā*) for all human beings are endowed with great happiness. When they see others happy and content, or they are able to augment others' happiness, they too feel joy. They thus have greater opportunity to be happy.

Stream-enterers,¹⁴ for example, are free from stinginess and covetousness. They are fully prepared to share what they have. Their lovingkindness deepens alongside their generosity. And their happiness also increases, until they realize arahantship, whereby there is constant wellbeing—no suffering or dissatisfaction remains.

Although a parent's love is often reserved for their children, it is not the same as the first kind of love, marked by indulgence and jealous hoarding. The protectiveness or possessiveness felt by parents is connected to a wish for their children to be happy. They won't tolerate anyone causing their children distress. It is not that they want to keep their children for themselves. On the contrary, if their son or daughter finds a virtuous spouse or companion, they share in their child's delight.

Being a Brahma in order to Steward a Stable Society¹⁵

The numerous virtues of parents described above all stem from the four sublime states of mind. These essential qualities apply not only to the relationship between parents and children, but, indeed, to all human interactions.¹⁶

¹⁴ Trans.: *sotāpanna*; a person who has realized the first of the four stages of enlightenment.

¹⁵ The following excerpts on the four sublime states of mind (*brahmavihāra*) come from two books: *Dhamma for the Elderly* (ธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ – pp.38-49) and *For the Academic Community and the Scholastic Environment* (เพื่อชุมชนแห่งการศึกษา และบรรยากาศแห่งวิชาการ – pp. 87-97). Compare related material in the books: *Holy Pilgrimage – Dhamma Documentary* (จาริกบุญ-จาริกธรรม – pp. 95-111); *Vital Matters for Thais to Take into Account* (เรื่องที่คนไทยควรเข้าใจให้ถูก – pp. 44-61); *Protecting One's Heart While Nursing the Sick* (รักษาใจยามรักษาคณไข – pp. 38-49); and *Dhamma for the Workplace* (ธรรมะกับการทำงาน) – pp. 84-99). [Trans.: all page numbers refer to the Thai editions.]

¹⁶ *Brahmavihāra*.

มาก ไม่เฉพาะพ่อแม่จะมีต่อลูกเท่านั้น แต่จะต้องขยายออกไปให้ทุกคน มีต่อเพื่อนมนุษย์ หรือเพื่อนร่วมโลกทั่วทุกตัวคน เพราะฉะนั้นจึงขอถือโอกาสอธิบายให้ละเอียดกว่าที่พูดไว้ข้างต้นนั้นอีกหน่อย

เราทุกคนอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์ เริ่มตั้งแต่พ่อแม่พี่น้องสามิ ภรรยาในครอบครัวเป็นต้นไป ในการอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์นั้นมีหลัก ธรรมประจำใจอยู่หมวดหนึ่ง สำหรับเป็นหลักในการที่จะวางใจหรือมี ทำที่แห่งจิตใจต่อผู้คนรอบด้าน ธรรมชุดนี้ที่จริงก็เป็นหลักธรรมง่ายๆ แต่บางทีเราก็มองไม่เห็น นี่ก็คือ พรหมวิหาร ๔ ที่พูดไว้แล้วข้างต้นนั่นเอง ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา บางทีที่เราดำเนินชีวิตกันมาจน บัดนี้ เราก็กังขาใจและใช้ธรรมชุดนี้ได้ไม่สมบูรณ์

พรหมวิหาร แปลว่า ธรรมประจำใจของพรหม พรหมนั้น ศาสนา พราหมณ์เขาถือว่า เป็นผู้สร้างโลก เป็นเทพเจ้าผู้ดลบันดาลสิ่งทั้งหลาย เป็นผู้สร้างสวรรค์และอภิลาลโลก แต่พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าเราไม่ต้อง ไปรบกวนพรหมให้มาสร้างโลก อภิลาลโลก เราทุกคนควรจะเป็นผู้มี ส่วนร่วมสร้างสวรรค์อภิลาลโลกด้วยกันทุกคน เพราะฉะนั้นจึงมาทำตัว ให้เป็นพรหมกันเถิด แล้วพระพุทธเจ้าก็ตรัสแสดงพรหมวิหารไว้ให้เรา ทุกคนปฏิบัติ เพื่อให้เราทุกคนเป็นพระพรหม คือเป็นผู้สร้างสวรรค์และ อภิลาลสังคม ดังนั้นเราจะเป็นพระพรหมโดยสมบูรณ์ ก็ต้องมีธรรมทั้ง ๔ ข้อ คือมี

๑. เมตตา รัก ปราบปรามดี อยากให้เขามีความสุข
๒. กรุณา สงสาร อยากช่วยเหลือให้เขาพ้นจากทุกข์
๓. มุทิตา พลอยยินดีด้วย เมื่อเขาสุขสำเร็จทำได้ดี
๔. อุเบกขา วางที่เฉยเป็นกลาง ให้ทุกอย่างเป็นไปตามธรรม

Everyone lives in some form of community, beginning usually with our inner and extended family members. In this context of communal living, the four sublime states of mind—lovingkindness, compassion, empathetic joy, and equanimity—are used as guidelines for relating to our fellow human beings.

Although these qualities are fairly straightforward, most people, despite being advanced in years, lack an understanding of and are unskilled at applying them.

Brahmavihāra literally means ‘divine abiding’ or ‘innate attribute of a Brahma’. In Brahmanism, Brahma is considered to be the supreme deity—the creator of all, the steward of the world. The Buddha, however, taught that we need not wait for a Brahma to create and protect the world. Every human being should participate in nurturing and protecting the world. In other words, we should all strive to become a ‘Brahma’, at which time we can help in supporting and watching over human society. And we become a Brahma by cultivating the divine abidings—the sublime states of mind:

1. **Lovingkindness** (*mettā*): goodwill; the wish for others to be happy.
2. **Compassion** (*karuṇā*): the wish to help others be free from suffering.
3. **Empathetic joy** (*muditā*): delight in others’ success.
4. **Equanimity** (*upekkhā*): objectivity; impartiality; allowing all things to proceed in accord with Dhamma.

เมตตา กับ กรุณา นี่เมืองไทยใช้มาก พุทกันอยู่เสมอจนเป็นคำไทยสามัญ แต่แยกความหมายกันไม่ค่อยออก เพราะฉะนั้นตอนแรกจะต้องแยกความหมายระหว่าง เมตตา กับ กรุณา ให้ชัดว่าต่างกันอย่างไร

วิธีแยกให้ชัดง่ายๆ ก็คือ ธรรมหมวดนี้เป็นท่าทีของจิตใจสำหรับแสดงต่อผู้อื่น เมื่อเป็นธรรมสำหรับแสดงต่อผู้อื่น ความหมายของมันจะชัดด้วยการพิจารณาคุณสมบัติที่ผู้อื่นเขาประสบว่า เขาอยู่ในสถานการณ์ใดแล้วเราจะใช้ธรรมข้อไหน

สถานการณ์ที่ ๑ คนอื่นเขาอยู่ดีเป็นปกติ ไม่มีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ แต่ก็ไม่ได้ประสบความสำเร็จอะไรเป็นพิเศษ ในกรณีนี้เราจะต้องมีเมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี ความเป็นมิตร

เมตตาก็มาจากต้นศัพท์เดียวกับคำว่ามิตร มิตรตะ แปลง อี เป็นเอ ก็เป็น เมตตะ เติมสระอาเข้าไปเป็นเมตตา รากศัพท์เดียวกัน เมตตาจึงแปลว่า น้ำใจมิตร คุณสมบัติของมิตร หรือความเป็นมิตร ในภาษาสันสกฤตเรียกว่า ไมตรี เป็นอันว่า สำหรับคนที่อยู่เป็นปกติ เราก็มีความเป็นมิตร มีไมตรี มีเมตตา มีความรัก ปรารถนาดี อยากให้เขาเป็นสุข

สถานการณ์ที่ ๒ คนอื่นเขาตกต่ำเดือดร้อน พอเขาหลุดต่ำตกลงไปจากสถานะเดิม คือประสบความสำเร็จ เราก็ย้ายไปสู่คุณธรรมข้อที่ ๒ คือ กรุณา ซึ่งได้แก่ความมีใจพลอยหวั่นไหวเมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์ แล้วก็อยากจะช่วยเหลือปลดเปลื้องความทุกข์หรือแก้ไขปัญหาของเขา ทำให้เขาขึ้นมาสู่ภาวะปกติ หายทุกข์ หายร้อน

พูดสั้นๆว่า เขาอยู่ดีเป็นปกติ เราเมตตา แต่ถ้าเขามีทุกข์เดือดร้อน เราก็กรุณา คนไทยพูดถึงเมตตา กรุณา กันบ่อย แสดงว่าคนไทยคงมีเมตตากุณามาก แต่ข้อต่อไปคนไทยไม่ค่อยพูดถึง

In the Thai language the words *mettā* and *karuṇā* are used frequently, but many people are unable to distinguish the meaning of these two words. Let us define them for more clarity.

All four sublime states of mind pertain to the way we relate to other human beings. They refer to a mental bearing and response towards others. To distinguish these four, it is useful to examine the various circumstances another person may be facing which then summons us to apply one of these qualities.

1. Other people live their lives normally and things are going fine. They are not faced with any serious problems or afflictions. At the same time, they are not achieving any exceptional level of success. In such cases, we should maintain *mettā*: lovingkindness, benevolence, and well-wishing.

The Pali word *mettā* has the same root as *mitta*, which means ‘friend’. *Mettā* can thus further be defined as ‘attribute of a friend’ or ‘friendliness’.¹⁷ In such cases, we maintain friendship.

2. Other people fall on hard times, experiencing distress or misfortune. We must now develop more of the second quality of compassion (*karuṇā*): an empathetic response towards others’ suffering and a wish to help them be free from anguish, overcome their problems, and return to a state of wellbeing and ease.

The fact that Thai people frequently mention lovingkindness and compassion is an indication that they are well graced with these virtues. The third quality—*muditā*—however, is much less commonly discussed.

---

¹⁷ The Sanskrit word for friendship/friendliness is *maitrī*.

สถานการณ์ที่ ๓ คนอื่นเขาขึ้นสู่ภาวะที่สูงขึ้นไป คือประสบความสำเร็จ ทำสิ่งที่ถูกต้องดีงามน่าชื่นชม มีความก้าวหน้า หรือมีความสุข เรียกว่า เขาได้ดีมีสุข เราก็ย้ายต่อไปสู่คุณธรรมข้อที่ ๓ คือ มุทิตา ซึ่งแปลว่า พลอยยินดีด้วย เอาใจส่งเสริมสนับสนุน

คนเรานี้ที่ประสบสถานการณ์กันอยู่โดยทั่วไปก็ ๓ อย่างนี้แหละ คือ เป็นปกติ ตกต่ำ ขึ้นสูง เราก็มีเมตตา กรุณา มุทิตา ไว้ปฏิบัติต่อเขาครบทั้ง ๓ สถานการณ์ แต่แค่นี้ไม่จบ ยังมีอีกข้อหนึ่ง เป็นสถานการณ์ที่ ๔ ข้อนี้น่าสงสัย เพราะ ๓ สถานการณ์ก็น่าจะครบแล้วยังมีอะไรอีก สถานการณ์ที่ ๔ คืออะไร

สถานการณ์ที่ ๔ ข้อนี้น่าสงสัย คงต้องอธิบายยาวสักนิด

จะต้องเข้าใจว่า สามข้อแรกนั้น เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ หรือคนกับคน แต่ในโลกมนุษย์เรานี้ เราไม่ได้อยู่กับมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น เราต้องอยู่กับความเป็นจริงของชีวิตในธรรมชาติด้วย หมายความว่า โลกมนุษย์นั้นต้องตั้งอยู่บนฐานของกฎธรรมชาติ หรือความเป็นจริงของธรรมชาติอีกชั้นหนึ่ง เราจึงมีความสัมพันธ์ ๒ ด้าน หรือ ๒ ระดับ คือ

ด้านหนึ่ง เราอยู่กับคนด้วยกัน คือเพื่อนมนุษย์ที่เรียกว่า สิ่งแวดล้อมทางสังคม เรามีความสัมพันธ์ที่ดี เรามีเมตตา กรุณา มุทิตา ช่วยเหลือกันดี ก็อยู่กับด้วยดี มีความร่มเย็นเป็นสุข

อีกด้านหนึ่ง ลึกลงไป ชีวิตของเราอยู่กับความเป็นจริงของกฎธรรมชาติ อยู่กับความเป็นจริงของโลกและชีวิต แม้แต่ร่างกายของเรานี้ ก็เป็นไปตามเหตุปัจจัยของธรรมชาติ เป็นไปตามกฎธรรมชาติ ซึ่งไม่ฟังใครทั้งสิ้น เป็นหน้าที่ของเราเองที่จะต้องรู้เข้าใจมัน และปฏิบัติตัวให้

3. Other people rise above ordinary circumstances: they are successful, perform virtuous and commendable deeds, achieve prosperity, and realize happiness. In short, they meet with good fortune. Here, we can now develop the third quality of empathetic joy: a rejoicing, satisfaction, and support for others' outstanding accomplishments.

Generally speaking, these are the three situations we face in our everyday lives: normality, misfortune, and success. When other people are faced with these circumstances, we maintain the three qualities of lovingkindness, compassion, and empathetic joy. It may seem puzzling that this is not yet the end—that there is a fourth quality. Under what circumstances should one develop this quality?

4. This quality is relatively complex and requires a more lengthy explanation.

The first three qualities pertain exclusively to people's interpersonal relationships. But our lives extend beyond our interactions with other people. We also live in relation to nature. To live a healthy and fulfilled life, we must be grounded in the laws of nature. We thus engage at two levels of relationship and involvement.

On the one hand, we live with other people in a social environment. In order to live together in peace, we should maintain healthy relationships by assisting others and generating lovingkindness, compassion and empathetic joy.

On the other hand, and at a deeper level, our lives are dictated by natural laws. Even our bodies exist in line with causes and conditions inherent in nature, which pay no attention to the whims and desires of human beings. We have a responsibility to understand these laws and live in harmony with them. If we are to discover true fulfilment, we cannot overlook or neglect these laws of nature.

ถูกต้องสอดคล้องกับมัน ด้านนี้แหละที่สำคัญ ซึ่งเราจะมองข้ามหรือละเลยไม่ได้

เมตตา กรุณา มุทิตา นั้น มาช่วยในด้านที่หนึ่ง ที่ชีวิตของเราไปเกี่ยวข้องกับเพื่อนมนุษย์ แต่ด้านที่สอง ชีวิตของเราต้องเกี่ยวข้องกับความเป็นจริงของโลกและชีวิตที่เป็นไปตามกฎธรรมชาติ คือเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน ในด้านนี้คนจะต้องมีปัญญา รู้จักรับผิดชอบตัวเอง ที่จะดำเนินชีวิตให้ดีงามถูกต้องด้วยตนเอง จะรอให้คนอื่นมาช่วยไม่ได้

ในข้อ ๑-๒-๓ นั้น คนช่วยกันด้วยความรู้สึกที่ดีงาม แต่ข้อสี่ในความสัมพันธ์กับความเป็นจริงของโลกและชีวิตที่ไม่เข้าใครออกใครนั้น เราจะต้องปฏิบัติต่อมันให้ถูกต้อง โดยใช้ปัญญา ทุกคนจึงต้องรู้จักรับผิดชอบตนเอง ไม่ใช่รอการช่วยเหลือพึ่งพา

ยกตัวอย่าง พ่อแม่เลี้ยงลูก ถ้าเอาแต่เมตตา กรุณา มุทิตา ก็ทำให้ลูกหมดทุกอย่าง แต่ลูกไม่ได้อยู่กับพ่อแม่หรืออยู่กับมนุษย์ด้วยกันอย่างเดียว อีกด้านหนึ่งชีวิตของลูกต้องอยู่กับความเป็นจริงของโลกและชีวิต เขาจะต้องไปมีชีวิตของเขาเองในโลก ในสังคม ซึ่งเขาจะต้องรับผิดชอบตัวเอง ปัญหาก็คือเขารับผิดชอบต่อชีวิตของเขาเองได้หรือไม่

ถ้าเราเอาแต่ช่วยเขาด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา เขาอาจจะไม่รู้จักทำอะไรให้เป็นด้วยตัวเอง และรับผิดชอบต่อตัวเองไม่ได้ คือไม่สามารถพึ่งตนเอง ในระยะยาวพ่อแม่ไม่ได้อยู่กับเขาตลอดไป เขาจะต้องอยู่กับโลกแห่งความเป็นจริง ที่มันไม่เข้าใครออกใคร เขาจะต้องรับผิดชอบต่อชีวิตของตัวเองให้ได้ ตอนนี้แหละที่ท่านให้ข้อสี่ คือ สามข้อแรกนี้พ่อแม่จะทำให้ลูก แต่ข้อสี่ พ่อแม่จะดูให้ลูกทำ ข้อสี่นี้แหละคืออุเบกขา

Lovingkindness, compassion and empathetic joy assist with our associations with other human beings at a basic level. At another level, however, in the relationship to natural laws, people must generate understanding and learn to take personal responsibility. We must develop wisdom within ourselves so that we can conduct our lives with skill and virtue. Here, personal accountability is imperative. No-one can do this work for us; we cannot depend on any external aid.

With the first three qualities, people help each other by means of wholesome emotion. However, in respect to the fourth factor, whereby one engages with objective and unbiased laws of nature, one must apply wisdom. Equanimity (*upekkhā*) is always accompanied by wisdom.

Consider the example of parents and children. If parents exclusively maintain lovingkindness, compassion, and empathetic joy, they will end up doing everything for their children. Yet children do not spend their entire lives with their parents, nor will they always be around other people. To experience wellbeing, they must establish a healthy relationship to the laws of nature. Moreover, in their future dealings with wider society, they must be able to take responsibility for their own actions. Their degree of self-reliance and accountability is vital.

If parents only maintain the first three qualities, children may not learn how to look after themselves or take responsibility for their lives. They will not become self-reliant. For this reason, parents should also maintain the fourth quality of equanimity. To summarize, parents actively engage with their children by maintaining the first three qualities; as for the fourth, they allow their children to learn and act on their own.

อุเบกขา แปลว่า คอยดู หรือดูอยู่ใกล้ๆ มาจาก อุ/ แปลว่า คอย หรือ ใกล้ๆ และอิภข แปลว่ามองดู อุเบกขาคือแปลว่ามองดูอยู่ใกล้ๆ หรือคอยมองดู แต่ไม่ใช่ดูเปล่าๆ ดูให้เขาทำ คือพ่อแม่ต้องใช้ปัญญาพิจารณาว่า ต่อไปลูกเราจะโต จะต้องหัดดำเนินชีวิตเองให้ได้ จะต้องรับผิดชอบตัวเองได้ จะต้องทำอะไรเป็นบ้าง เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาเห็นแล้ว ก็มาฝึกให้ลูกทำ ให้เขาฝึกตัวเอง แล้วเราดูอยู่ใกล้ๆ เป็นที่ปรึกษา ถ้าเขาทำไม่ถูก ทำไม่ได้ผล ทำผิด จะได้ช่วยแก้ไข แนะนำ จนเขาทำเป็นหรือทำได้ดีด้วยตนเอง

ถ้าเราไม่รับใช้อุเบกขาเสียแต่บัดนี้ ต่อไปเราไม่ได้อยู่กับเขา พอเขาโตขึ้น เขารับผิดชอบตัวเองไม่เป็น ทำไม่เป็น เขาทำผิดเราก็ไม่มีโอกาสไปแก้ไข ไม่มีโอกาสจะช่วยแนะนำ เพราะฉะนั้น จึงต้องฝึกเขา ตั้งแต่บัดนี้ ตรงนี้แหละอุเบกขาคือมา เพื่อให้เขามีโอกาสพัฒนาตัวเอง ไม่ใช่เอาแต่รักแล้วทำให้เขาหมดทุกอย่าง จนกลายเป็นว่าพ่อแม่ปิดกั้น การพัฒนาของลูก หรือถึงกับทำลายลูกด้วยความรักไม่เป็น อุเบกขานี้ มากับปัญญา ต้องมีปัญญาจึงจะมีอุเบกขาได้ นี่แหละข้อสี่ และที่พูดมานี้เป็นแง่ที่หนึ่ง

“รัก” ต้องมี “รู้” มาเข้าคู่ให้สมดุล

ตามที่พูดมานี้จะเห็นว่า สถานการณ์ที่ ๔ ก็คือ สถานการณ์ที่มนุษย์สัมพันธ์กับมนุษย์ในกรณีที่ไม่เกี่ยวข้องกับตัวธรรม การรักษาความสัมพันธ์กับธรรมนี้ยังมีอีกอย่างหนึ่งเป็นแง่ที่สอง

ธรรมคือความเป็นจริงของธรรมชาติ พุทธอีกสำนวนหนึ่งว่า

The term *upekkhā* literally means ‘observing’ or ‘looking closely at’. It is derived from the prefix *upa* (‘towards’, ‘close by’) and *ikkha* (‘watching’, ‘looking’). It is not, however, a vacant or disengaged observation. Rather, one observes the actions of others carefully.

In the context of raising children, parents should reflect: ‘Before long, our children will grow up. They must learn to look after themselves. They must take responsibility for their own actions. They must develop skills.’ Reflecting in this way, they educate their children, teaching them self-discipline. Yet they remain in close contact, acting as advisors. If the children make mistakes or are ineffectual in their endeavours, the parents offer suggestions and guidance until the children succeed and become proficient.

Before long children become adults. If parents fail to maintain equanimity, the children may become inept or irresponsible. Later, if they make mistakes, the parents no longer have the chance to offer counsel and rectify the situation. It is thus imperative that parents provide a proper training and education while children are still young.

Equanimity is equivalent to providing an opportunity for others to develop themselves and become mature. Parents should not rely solely on love, doing everything on their children’s behalf. Otherwise, through misguided love, they may obstruct their children’s development; as a result the children may be spoiled or even harmed.

Love Must Be Balanced by Learning

We can see that the fourth set of circumstances mentioned above deals with human interrelationships in the context of truth: in relation to Dhamma. There are other noteworthy aspects to safeguarding our relationship to Dhamma.

หลักการ หรือกติกาของธรรมชาติ คือ กฎธรรมชาติ ได้แก่ ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ความถูกต้องตามกฎหมายแห่งความเป็นเหตุเป็นผล ความสมเหตุสมผล หรือความสมควรตามเหตุและผล รวมทั้งสิ่งที่เรียกว่า ความเป็นธรรม หรือความชอบธรรม

จากหลักการหรือกฎของธรรมชาตินี้ มนุษย์เราก็มามีบัญญัติระบบในสังคมของตน เพื่อให้มนุษย์ดำรงอยู่ในความดีงาม ก็เกิดเป็นหลักการหรือกฎในสังคมมนุษย์ กลายเป็นกฎหมาย กฎเกณฑ์ กติกา

เมื่อใดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ไปส่งผลกระทบเสียหายต่อธรรม คือ ทำให้เสียหลักการแห่งความเป็นจริง ความถูกต้องดีงาม ความสมตามเหตุผล ความชอบธรรม ความเป็นธรรม เช่นผิดกฎหมาย หรือกติกาสังคม เราต้องหยุดช่วยเหลือ เพื่อให้เขารับผิดชอบต่อธรรม นี่ก็คือ อุเบกขา เพราะฉะนั้น อุเบกขาก็เป็นตัวคุมหมัด ทำให้สามข้อแรกมีขอบเขต

เมตตา กรุณา มุทิตาจะเลยขอบเขตไม่ได้ เมื่อช่วยกันไปถ้าจะละเมิดหลักการ ละเมิดกติกา ละเมิดความเป็นธรรม ต้องหยุด เราเลยแปล “อุเบกขา” ว่า เจย หมายความว่าเจยต่อคนนั้น ไม่ช่วย(ในทางที่ผิด) ในภาษาบาลีท่านอธิบายว่าไม่ชวนชวาย(ที่จะช่วย) เหมือนกับบอกว่าฉันไม่เอากะคุณละนะ

เราช่วยเหลือกันตลอดเวลา โดยมีเมตตา กรุณา มุทิตา แต่ถ้าจะทำให้เสียหลักการ เสียความเป็นธรรม ฉันต้องหยุด ฉันไม่เอากับคุณแล้วนะ กฎต้องเป็นกฎ ตรงนี้เรียกว่าอุเบกขา

อุเบกขา คือเจยต่อคนนั้น เพื่ออะไร เพื่อไม่ละเมิด เพื่อไม่ก้าวกายแทรกแซงธรรม ธรรมจะออกผลอย่างไรต้องว่าไปตามนั้น ในขณะที่

The Dhamma is ‘truth’ or ‘nature’. Other definitions include: ‘natural order’ and ‘law of nature’. This term points to the law of causality, to interconnectedness, and to an integrated order in line with reason, consistent with cause and effect. It also includes that which we call ‘righteousness’ and ‘justice’.

Based on natural laws, human beings establish a social system so that people can live in wellbeing. As a result, social rules, regulations, laws, precepts, and so forth, come to be.

Although *upekkhā* pertains directly to human relationships, it is also linked to truth, namely, to laws, principles and mandates, both those inherent in nature and those prescribed by people themselves.

Whenever people undermine the Dhamma by compromising principles of truth, virtue, reason, justice, and integrity—they break the law or renege on social agreements for example—we should withdraw our support so that they are answerable to the truth. This is one way to define *upekkhā*.¹⁸ Of the four sublime states of mind, equanimity is the regulator, providing a proper parameter to the first three qualities.

The first three qualities must not exceed their boundaries. While assisting other people, if we see that they transgress certain laws, social contracts, principles of justice, and so forth, we withdraw our support. For this reason, *upekkhā* is sometimes translated as ‘indifference’ or ‘detachment’. We remain detached from such people; we are not complicit in their unskilful actions. In Pali, the expression used is ‘relinquishing effort (to help)’.¹⁹ This is similar to saying: ‘I want nothing to do with your actions.’

We should provide constant support through lovingkindness, compassion, and empathetic joy. But if we witness a violation of justice and integrity, we stop. We refuse to participate as a way of honouring and safeguarding the truth. This attitude is called *upekkhā*.

---

¹⁸ Trans.: note that the term *upekkhā* appears in other contexts, e.g. in ‘neutral sensation’ (*upekkhā-vedanā*).

¹⁹ Trans: *vyāpāra-pahāna*.

เมตตา กรุณามุทิตา รักษาคน แต่อุเบกขา รักษาธรรม

ที่จริง อุเบกขาก็เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันนั้นแหละ แต่ในกรณีนี้ความสัมพันธ์นั้นไม่อยู่แค่มนุษย์แล้ว แต่มันไปเกี่ยวข้องกับธรรมด้วย คือไปเกี่ยวข้องกับหลักการ กฎเกณฑ์ กติกา ทั้งในธรรมชาติ และที่มาบัญญัติกันในสังคมมนุษย์

ฉะนั้น อะไรที่เป็นเรื่องที่เขาสมควรจะช่วยตัวเอง ควรรับผิดชอบตามความเป็นจริงของความเป็นเหตุเป็นผล เราไม่เข้าไปแทรกแซง ไม่ใช่ช่วยเรื่อยเปื่อย ต้องช่วยในขอบเขตของความสมเหตุสมผล และช่วยเฉพาะในขอบเขตที่ไม่ละเมิดธรรม ไม่ละเมิดกฎเกณฑ์ กติกาต่างๆ ฉะนั้น อุเบกขาจึงเป็นตัวคุม และรักษาดุล ให้การช่วยเหลือกันไม่เลยขอบเขตจนเสียธรรม

ถึงตอนนี้คงจะประมวลคำอธิบายพรหมวิหารข้อสุดท้าย มาสรุปลงเป็นความหมายของอุเบกขาได้ว่า

สถานการณ์ที่ ๔ เมื่อเขาสมควรจะต้องรับผิดชอบการกระทำของตน (รวมทั้งฝึกหัดความรับผิดชอบนั้น) คือในกรณีที่ถ้าเราเข้าไปช่วยเหลือด้วยเมตตาก็ตาม กรุณาก็ตาม มุทิตาก็ตาม จะเป็นการละเมิดก่อความเสียหายต่อธรรม ต่อความจริงความถูกต้องดีงาม ความสมควรตามเหตุผล หรือทำลายหลักการ กฎ กติกาที่ขอบรรณความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในข้อ ๑-๒-๓ จะต้องถูกหยุดยั้ง เราจะต้องตั้งตัวหรือวางตนอยู่ในอุเบกขา คือ หยุดการชวนชวายเป็นเพื่อให้เกิดการปฏิบัติไปตามธรรม ตามหลักการ หรือตามกติกา โดยไม่เข้าไปก้าวก่ายแทรกแซง

ขอยกตัวอย่างเช่น เด็กคนหนึ่งไปประสบความล้มเหลวล้มขโมย

Why maintain detachment and neutrality? The answer is that we can help prevent a transgression of the truth. We remain true to righteous principles. Whereas the first three qualities help to protect other people, equanimity helps to safeguard the truth.

In cases when other people should help themselves—by taking individual responsibility in respect to cause and effect—we do not interfere. We do not provide indiscriminate assistance. Our aid must be appropriate and judicious. And by helping we must not contravene the Dhamma or violate social agreements. Equanimity thus regulates and maintains equilibrium, so that our actions remain within proper boundaries and do not compromise the truth.

We are now ready to summarize the definition of *upekkhā* in this context:

Other people must take responsibility for their actions (including cultivating this sense of responsibility). If our assistance based on lovingkindness, compassion and empathetic joy results in jeopardizing the Dhamma, committing a breach of justice, or undermining righteous principles, statutes, conventions, and so on, we desist. We ground ourselves in equanimity. We cease our active assistance in order to conduct ourselves in accord with legitimate principles without interference. In other words, we conduct ourselves in accord with Dhamma.

เงินเขามาได้ ๕,๐๐๐ บาท ดีใจใหญ่ เราเห็นว่าเด็กนั้นประสบ
ความสำเร็จ เราจะไปมุทิตาถูกต้องไหม ไม่ถูกต้องใช่ไหม เพราะว่า ถ้า
เราไปดีใจ ไปส่งเสริม ก็ไปกระทบกับตัวธรรม กลายเป็นการทำลาย
หลักการแห่งความถูกต้องดีงาม ฉะนั้น ในกรณีนี้ เราก็ต้องปฏิบัติไป
ตามธรรม

อีกตัวอย่างหนึ่ง ลองดูในกรณีของผู้พิพากษา เช่น จำเลยทำ
ความผิดจริง ไปฆ่าคนมา ผู้พิพากษาคิดว่าถ้าเราจะตัดสินให้เขาเข้าคุก
เขาก็จะมีความทุกข์ ก็เกิดกรุณา สงสาร เลยตัดสินให้พ้นผิด อย่างนี้ไม่
ถูก เพราะการมีกรุณาในกรณีนี้จะส่งผลกระทบต่อตัวธรรม ทำให้เสีย
หลักความจริงความถูกต้องดีงาม ทำลายหลักการกฎเกณฑ์กติกาที่
รองรับสังคมอยู่

ในกรณีที่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ส่งผลกระทบเสียหายต่อ
หลักการแห่งความเป็นธรรม ชอบธรรม หรือตัวหลักการ ตลอดจน
กฎเกณฑ์กติกาทั้งหลายที่จะยึดเหนี่ยวให้สังคมมนุษย์อยู่ได้ เราจะต้อง
หยุดข้อที่ ๑, ๒, ๓ ไว้ แล้วย้ายไปข้อที่ ๔ คือ อุเบกขา เพื่อให้เขา
รับผิดชอบต่อความเป็นจริง ต่อตัวธรรม ต่อหลักการและกฎเกณฑ์
กติกานั้นๆ อันนี้แหละเรียกว่าอุเบกขา

ได้บอกแล้วว่า อุเบกขา แปลว่าคอยมองดู มาจาก อุป (ใกล้ๆ
หรือคอย) + อิภฺ (มอง) หมายความว่า เพื่อไม่เข้าไปก้าวก่ายแทรกแซง
กระบวนการของธรรม เราจึงเฉยต่อคนนั้น คือ ปล่อยหรือเปิดโอกาสให้
มีการปฏิบัติต่อเขาไปตามธรรม ตามหลักการ หรือตามกฎเกณฑ์กติกา
ใครมีหน้าที่อย่างไรก็ทำไปตามนั้น หลักการหรือกฎเกณฑ์ว่าอย่างไร ก็
ทำไปตามนั้น เราก็คอยมองดู ถ้ามีอะไรต้องทำเมื่อไร ก็ทำ คือคอย

Let's take the example of a child who is delighted by having stolen \$30. Would it be appropriate to share in his delight? Obviously not. If we were to express empathetic joy and encourage him, this would undermine the Dhamma; it would undermine the principles of goodness and virtue.

Take another example of a judge who is confronted with a guilty plaintiff—someone who has committed murder. Imagine the judge takes pity on the accused, knowing that he will suffer in prison and thus acquits him. This would be incorrect, because giving precedence here to compassion would conflict with the Dhamma. It would compromise principles of justice and undermine the rules and regulations that underpin society.

When human interactions have an adverse impact on truth and justice, including on moral codes acting as the cornerstone for society, we set aside the first three sublime states of mind and abide in equanimity, so that other people take responsibility for and are answerable to the truth.

In this way we do not obstruct or conflict with natural processes. We 'let go'; we remain impartial and open the way for others to fulfil their responsibilities and act in accord with righteousness. Yet we remain vigilant and observant. We apply wisdom so that circumstances proceed in an optimum way. If there is something we should do, we promptly respond.

มองดูให้ทุกอย่างดำเนินไปอย่างถูกต้องตามที่มันควรจะเป็นหรือตามธรรม โดยใช้ปัญญาพิจารณาปฏิบัติให้เหมาะสม

อุเบกขานี้ต้องใช้ปัญญา ต่างจากเมตตา กรุณา มุทิตา ที่ใช้ความรู้สึกมาก คือรู้สึกเป็นมิตร รู้สึกเห็นใจสงสาร และรู้สึกพลอยดีใจช่วยหนุน ส่วนอุเบกขาต้องมีปัญญา คือต้องรู้ว่าอะไรถูกต้อง อะไรเป็นธรรม อะไรเป็นความจริง แล้วจึงเอาความรู้นั้นมาปรับความรู้สึกให้ลงตัวพอดี การที่ปัญญาความรู้นั้นมาปรับความรู้สึกให้ลงตัวพอดีได้ วางตัวถูกต้องเป็นกลางอยู่ในธรรม อันนี้เรียกว่า อุเบกขา เป็นอันว่า เราจะต้องมีอุเบกขาด้วย จึงจะรักษาสังคมนี้ไว้ได้ มิฉะนั้น สังคมนี้อาจจะปั่นป่วน

ถ้าเราใช้เมตตา กรุณา มุทิตามาก เราจะมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดี แต่ถ้าขาดอุเบกขา คนจะช่วยเหลือกันระหว่างบุคคลจนกระทั่งเสียหลักการ ไม่เสียวาล์ ไม่ดูหลักการว่า จะเสียความเป็นธรรมในสังคมไหม หลักเกณฑ์ กฎหมาย กติกาไม่เอา จะช่วยเหลือกันระหว่างบุคคลอย่างเดียว

สังคมไทยนี้ น่าจะหนักไปทาง ๓ ข้อแรก ส่วนข้อ ๔ นี้ขาดมาก อุเบกขาแทบจะไม่มี และไม่รู้จักด้วยซ้ำ

ในสังคมไทย เมื่อคนไม่รู้จักอุเบกขาตัวจริง เวลาพูดถึง อุเบกขา ก็เข้าใจผิด นี่กว่าเฉยแล้วเป็นอุเบกขา เวลาเมื่อไรเกิดขึ้นก็เฉย แต่กลายเป็นเฉยไม่รู้เรื่องรู้ราว เฉยไม่เอาเรื่องเอาราว และเฉยไม่ได้เรื่องได้ราว อย่างนี้ทางพระท่านมีศัพท์ให้ด้วย เรียกว่า อัญญาอุเบกขา แปลว่า เฉยใจ ซึ่งเป็นอกุศล เป็นบาป คนไทยเราถ้าไม่ระวังให้ดีจะเฉยโง่กันมาก เฉยที่แท้ต้องเป็นเฉยด้วยปัญญา เพราะว่าอุเบกขานี้จะมีได้ ต้องอาศัยปัญญา

Because equanimity relies on wisdom, it differs from the first three qualities—which are heavily tied up with emotion: feelings of affection, commiseration, and shared delight, respectively. Equanimity requires an understanding of what is righteous and true; this balances emotion and helps to maintain objective, dispassionate behaviour. Equanimity is necessary for preserving a safe and stable society; when it is absent, society plunges into turmoil.

Human relationships based on mutual lovingkindness, compassion, and empathetic joy are positive. Yet, if they are deprived of equanimity, people are likely to compromise essential principles, failing to notice whether social justice and righteousness are being forfeited. They focus only on helping one another, without taking an interest in rules, laws, social contracts, and so on.

Thai society inclines heavily towards the first three factors. As for equanimity, it is sorely missing; most people are unversed in and even oblivious of this quality.

Because many people are unfamiliar with the true meaning of *upekkhā*, when they hear it mentioned they misunderstand. They equate it with indifference. When events happen around them, they respond with apathy. This easily becomes a form of cluelessness, idleness, and fecklessness. The Pali word for this attitude is *aññānupekkhā*, which means ‘stupid indifference’. It is a defilement of the mind. If we do not take good care, we will fall into this stupid indifference. Genuine equanimity, as stated above, must be accompanied by wisdom.

สามข้อต้นนั้นหนักด้านความ”รู้สึก” ในการพัฒนามนุษย์ด้านความรู้สึก ที่เรียกเพี้ยนกันไปว่าด้านอารมณ์นี้ เรามุ่งให้มีเมตตา กรุณา มุทิตา ซึ่งเป็นฝ่ายความรู้สึก หรือ emotion ที่ดี แต่ความรู้สึก หรือ emotion นี้จะต้องถูกคุมด้วยปัญญามิฉะนั้น emotion คือด้านอารมณ์ หรือด้านความรู้สึก อาจจะไม่ชอบเขตไม่ถูกต้อง และถ้าเราไม่มีปัญญาคุม เมื่อเราช่วยเขาไม่ได้ จิตใจเราจะร้อนรน กระวนกระวาย เป็นทุกข์ แต่พอปัญญาคือด้านความ”รู้”มา ก็จะสร้างดุลยภาพ ทำให้จิตใจสงบ จึงต้องเอาความรู้มาคุมความรู้สึก ฉะนั้น พุทธศาสนาจึงไปจับที่ปัญญา

ด้านรู้ต้องคุมด้านรู้สึก แล้วเมื่อปัญญาด้านรู้พัฒนาไป ก็จะพัฒนาด้านความรู้สึกให้เป็นกุศลยิ่งขึ้น เพราะด้านความรู้สึกนั้นมีฝ่ายอกุศล เช่น โกรธเกลียด ชัง วิชา ะแวง เห็นแก่ตัว เป็นต้น พอปัญญามาก็พัฒนาด้านความรู้สึก คือพวก emotion ให้มาเป็น emotion ที่ดี เป็นฝ่ายเมตตา กรุณา หรือความรัก เป็นต้น แต่แม้จะเป็นความรู้สึกที่ดีแล้ว ก็ต้องอยู่ในความควบคุมของปัญญา

เป็นอันว่า สามข้อต้นหนักในด้านความรู้สึก คือ ความรัก ส่วนข้อสี่หนักในด้านปัญญา คือ ความรู้ ต้องให้ปัญญานำเอาอุเบกขามาคุมความรู้สึกไว้

สามข้อแรกคือ เมตตา กรุณา มุทิตา แทบไม่ต้องใช้ปัญญา เพียงแต่มีความรู้สึกที่ดีก็พอ คือ เขาอยู่เป็นปกติเราก็รู้สึกรัก เขาทุกข์ร้อนเราก็รู้สึกสงสาร เขาได้มีความสุขเราก็รู้สึกยินดีด้วย แต่ในข้อสี่นี้ ถ้าไม่มีปัญญาก็ปฏิบัติไม่ได้ เพราะต้องรู้ว่าอะไรเป็นเหตุเป็นผล อะไรเป็นความจริง อะไรเป็นความถูกต้อง อะไรเป็นหลักการ จึงจะปฏิบัติได้ ข้อ

Our emotions—even wholesome, positive ones—must be managed by wisdom. Otherwise, emotions have the potential to lead us astray. For example, in those situations where we are powerless to help others, we may end up feeling impatient, confused, or distressed. When wisdom comes into play, however, it establishes a balance and promotes peace of mind. Circumspection regulates emotion. All of the Buddhist teachings thus culminate in wisdom.

As wisdom itself deepens, it develops and refines emotion. There are many negative emotions: anger, hatred, jealousy, mistrust, covetousness, and so on. Wisdom has the power to transform and elevate emotions, giving rise to love, compassion, and benevolence. Yet even these positive emotions must be governed by wisdom. Wisdom summons equanimity to help with this task.

The first three factors require almost no circumspection or wisdom. We simply respond with a positive emotion: when others are in a state of normality we feel love; when others are suffering we feel compassion; and when others succeed we feel empathetic joy. Equanimity, however, cannot operate without wisdom. For it to function, we must understand causal relationships, relevant facts, righteous principles, and essential truths. The fourth quality is thus the most important as it brings about moderation and balance.

สิ่งต้องเน้นปัญญา และเป็นตัวที่สำคัญที่สุด ซึ่งจะสร้างคุณภาพ หรือ ความพอดีให้เกิดขึ้น

เมื่อมีความรักโดยไม่ขาดความรู้ คือ ใช้เมตตากรุณาโดยมี ปัญญามาโยงเข้ากับอุเบกขา ก็จะเกิดความสมดุลและความถูกต้องพอดี

เมตตากรุณาก็มี มุทิตาก็มี พออุเบกขาบรรจบ ก็ครบสี่ปัจจัยพระพรหม

เป็นอันว่าข้อที่ ๔ คืออุเบกขา เป็นตัวคุมท้าย และคุมทั้งหมด สำหรับรักษาให้โลกนี้อยู่ในธรรม อยู่ในความถูกต้องดีงาม รักษาหลักการของสังคม ทำให้สังคมอยู่ในความเป็นธรรม แต่ถ้าเรามีอุเบกขา มากอย่างเดียว ก็เอาแต่ตัวใครตัวมัน ทุกคนรับผิดชอบต่อหลักการ คุณ ทำถูกต้องตามหลักการ หรือตามกฎหมาย ฉันไม่ว่า แต่ถ้าคุณทำผิด หลักการและกฎเกณฑ์กติกาเมื่อไร ฉันจัดการทันที เวลาอื่นนอกจาก นั้น ต่างคนต่างอยู่ ไม่ช่วยเหลือกัน ไม่เอาใจใส่ ไม่มีน้ำใจต่อกัน สังคมนั้นก็ขาดความอบอุ่น แห้งแล้ง คนก็เครียด ใจไม่สบาย เป็นโรคจิตกัน มาก ก็เสียดุลอีก

เพราะฉะนั้น สังคมจึงต้องมีพรหมวิหารให้ครบและให้เหมาะสม พอดี ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้สำหรับ ๔ สถานการณ์ ถ้าปฏิบัติให้ ถูกต้องแล้ว สังคมจะมีคุณภาพ เริ่มตั้งแต่ในสังคมเล็กคือครอบครัว โดยปฏิบัติให้ถูกต้องต่อลูกของตนเอง

หนึ่ง เมื่อเขาอยู่เป็นปกติ เราก็มีเมตตา เลี้ยงดูให้เขามีความสุข

สอง ถ้าเขาเกิดเรื่องเดือดร้อนเป็นทุกข์ มีโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น เราก็กรุณาสงสาร ช่วยเหลือแก้ไขให้หมดปัญหา

To sum up, love accompanied by wisdom leads to integrity and equilibrium.

The Four Faces of Brahma

Equanimity protects the world, safeguarding virtue and justice. It sustains wholesome social systems and policies. Yet if people have an excess of equanimity at the expense of the first three qualities, they tend to only pursue private ends, conforming to the motto: 'Every man for himself.'

In such cases, people will be very principled yet they will maintain the attitude: 'If you uphold certain laws and standards correctly, no matter. But if you transgress them I will immediately take you to task.' Society will be very individualistic, lacking in mutual care and consideration. It will be barren, lacking warmth and friendliness. People will tend to be stressed and fretful, prone to mental illness. This too is a form of imbalance.

Society, therefore, must be nourished by all four sublime states of mind. The Buddha makes it clear in which circumstances they should be applied. If people maintain these qualities correctly, society will be balanced, beginning with the smallest units of society: families. Parents will relate skilfully to their children in the following ways:

- If children abide in a state of normality, then parents will maintain lovingkindness and endeavour to make them happy.
- If children are distressed (e.g. they suffer from an illness), then parents will maintain compassion, offering whatever assistance is necessary to dispel their affliction.

สาม เมื่อเขาประสบความสำเร็จ ทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เราก็
มุทิตา พลอยยินดีด้วย ช่วยส่งเสริมสนับสนุนยิ่งขึ้นไป

สี่ แต่ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ จะต้องพิจารณาใช้
อุเบกขา

สถานการณ์ที่จะต้องวางอุเบกขาที่สำคัญมี ๓ กรณี คือ

๑. เมื่อลูกสมควรจะต้องรับผิดชอบต่อตัวเอง ฝึกทำอะไรต่อ
อะไรให้เป็น เพราะว่า ลูกของเรานั้นเขาไม่ได้อยู่ในโลกที่มีแต่พ่อแม่
หรือมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น ชีวิตอีกด้านหนึ่ง โดยเฉพาะต่อไปเมื่อเขาโต
แล้ว เขาต้องไปอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง โลกนั้นมีกฎเกณฑ์กติกา
ทั้งกฎเกณฑ์ในธรรมชาติ และกฎเกณฑ์ในสังคม ซึ่งจะต้องเป็นไปตาม
เหตุผลของเรื่องนั้นๆ ซึ่งเขาจะต้องไปอยู่กับความเป็นจริงเหล่านั้น

โลกนี้ไม่ได้ตามใจเราเหมือนอย่างพ่อแม่ตามใจลูก มันไม่ได้
เป็นไปตามใจปรารถนา เพราะฉะนั้นลูกจะต้องรับผิดชอบต่อตัวเอง
อะไรที่สมควรจะทำให้เป็น ต้องฝึกทำไว้ ถ้าพ่อแม่มีแต่เห็นแก่ลูกว่า
เรารักเขา ไม่อยากให้เขาลำบาก ไม่อยากให้เขาเหน็ดเหนื่อย แล้วไม่ว่า
อะไรก็ไปทำแทนให้ทั้งหมด ลูกก็เลยไม่รู้จักโต แล้วก็รับผิดชอบต่อตัวเอง
ไม่เป็น

พ่อแม่บางคนเลี้ยงลูกไม่เป็น ใ้ลูกเกินไป เพราะขาดอุเบกขา
ส่วนพ่อแม่ที่รู้จักอุเบกขา เมื่อมาถึงสถานการณ์ที่ ๔ คือมีเรื่องอะไรที่ลูก
จะต้องสมควรฝึกไว้ ทำไว้ หัดให้เป็น เราต้องให้เขาฝึกทำหัดทำ ต้อง
ยอมให้เขาเหนื่อยบ้าง ลำบากบ้าง แม้แต่หัดเดินก็ยังต้องมีความเหน็ด
เหนื่อยลำบากบ้าง ถ้ากลัวลูกลำบาก ไปอุ้มตลอดเวลาแล้วลูกจะเดิน
เป็นได้อย่างไร

- If children succeed at an enterprise, or perform virtuous deeds, then parents will maintain empathetic joy, offering support and encouragement.
- In situations pertaining to personal responsibility, parents will apply wise consideration and maintain equanimity.

There are three principal situations in which parents should remain impartial and equanimous:

1. When children must cultivate a sense of self-reliance and develop skills:

Children do not remain with their parents forever, nor will they always be in the company of other people. To use a cliché, they must eventually face ‘the real world’. The world has coherent laws, both natural laws and social codes of discipline, which the children must come to terms with.

The world does not pander to people in the way that parents care for their children. It does not bow to anyone’s desires. Therefore, children should cultivate self-reliance. They must learn vital skills for survival. If parents simply take pity on their children, thinking: ‘I love them. I don’t want them to face any difficulty. I don’t want them to struggle,’ they will do everything on their behalf. The children, however, will remain immature and will not develop any sense of stability.

Some parents do not know how to raise their children; lacking equanimity, they indulge their children too much. Other parents, endowed with equanimity, are skilled at parenting. In circumstances where their children should learn new skills, they give them this opportunity. They realize that it is appropriate for children to occasionally be put to the test and to face hardship. Even learning how to walk demands some toil and trouble. If parents fear that their children will be discomforted, how will they ever learn to walk?

เหมือนอย่างคนสมัยก่อน ตอนที่เริ่มมีการเรียนหนังสือใหม่ๆ เขาใช้กระดานชนวน และใช้ดินสอหิน พ่อแม่บางคนกลัวลูกจะเจ็บมือ เพราะใช้ดินสอหิน ก็เลยไม่ให้เรียน นี่ก็เพราะขาดอุเบกขา ลูกก็เลยไม่ได้รับการศึกษา

เป็นอันว่าจะต้องยอมให้ลูกเหน็ดเหนื่อยยากลำบากบ้าง เพื่อให้เขาหัดทำฝึกทำรับผิดชอบตัวเอง จะได้ทำอะไรๆ เป็น และปัญญาจะเป็นตัวบอกว่าควรจะให้เขาหัดทำอะไรๆ ฝึกในเรื่องใด หรือหัดรับผิดชอบอะไร เพราะฉะนั้น ข้ออุเบกขา จึงต้องมากับปัญญา เมื่อปัญญาพิจารณาแล้วก็ปฏิบัติไปตามปัญญาโดยวางอุเบกขา เราเป็นที่ปรึกษา ก็คอยดู ถ้าเขาเพลียงพล้ำเมื่อไร จะต้องช่วย ก็เข้าไปช่วย นี่ก็อุเบกขา ในสถานการณ์ ที่ ๑ ให้เขาหัดรับผิดชอบตัวเอง ทำอะไรต่ออะไรให้เป็น

๒. เมื่อลูกจะต้องรับผิดชอบการกระทำของเขา ครอบครัวนั้นเป็นตัวแทนของสังคมใหญ่ ในสังคมมนุษย์ต้องมีกฎเกณฑ์ กติกา ซึ่งทุกคนในสังคมนั้นจะต้องรับผิดชอบปฏิบัติตาม

ครอบครัวก็เช่นเดียวกัน ต้องมีกฎเกณฑ์กติกาเพื่อให้สมาชิกของครอบครัวอยู่กันสงบเรียบร้อย มีวินัย และเป็นการฝึกเด็กให้พร้อมที่จะไปรับผิดชอบดำเนินชีวิตในสังคมต่อไป เพราะฉะนั้นกฎต้องเป็นกฎ ถ้าเขาทำอะไรผิดก็ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเขา ทำถูกก็ว่าไปตามถูก ทะเลาะกันก็ต้องมีความยุติธรรม นี่ก็มีอุเบกขาเพื่อปฏิบัติให้ถูกต้องตามธรรม

๓. เมื่อลูกรับผิดชอบตัวเองได้แล้ว เขาสำเร็จการศึกษาแล้ว มีงานมีการทำ มีครอบครัวของเขาแล้ว ท่านว่าพ่อแม่ต้องรู้จักวางอุเบกขา ปล่อยให้เขารับผิดชอบชีวิตและครอบครัวของเขาเอง ไม่เข้าไป

In the past, schools used slate blackboards and mineral chalk. Some parents feared that their children's hands would be hurt by writing with the chalk slabs, and therefore refused to send them to school. Due to their parents' lack of *upekkhā* these children had to forego a formal education.

Parents should allow their children to face some degree of hardship, so that they develop skills and shoulder the responsibility for their actions. Wisdom helps to determine what subjects children need to train in and practise. This is another reminder of how equanimity is paired with wisdom. After applying wise consideration, parents are ready to maintain impartiality and equanimity. And they remain vigilant. If children slip up or make a mistake, parents are ready to step in and help.

2. When children must be held accountable for their actions:

Family units mirror wider society. Every community or society has rules and guidelines that its members are obliged to observe.

Even within families there are guidelines and regulations set out to foster order and discipline. These regulations help prepare children for life in the world at large. Children must learn to comply with these regulations. If they do something wrong they ought to take responsibility; if they behave well they should be encouraged. If they get into arguments then they should be treated fairly. Here, equanimity instils a sense of justice.

3. When children have grown up:

When children have completed their education, found work, and established families of their own, parents should step back, allowing their children to govern their own lives. They do not meddle or interfere in their lives and families.

ก้าวกายแทรกแซงในชีวิตและครอบครัวของเขา โดยวางใจเรียบสงบว่า เขารับผิดชอบตัวเองได้แล้ว ไม่ใช่เอาแต่เมตตากฎา รักเขามาก ก็เลย เจ้าก็เฝ้าการเข้าไปจัดการในบ้านของเขา ในครอบครัวของเขา เทียวจี้ เทียวชื้ออยู่เรื่อยว่า ลูกอยู่อย่างนี้นะ จัดของอย่างนี้นะ ฯลฯ

ถ้าพ่อแม่เข้าไปจัดแจงวุ่นวายมาก ลูกแทนที่จะเป็นสุข ก็ไม่เป็นสุข และจะรู้สึกไม่สบายใจ อาจจะอึดอัดพูดไม่ออก บางทีถ้าเขาไม่ขัดแย้งกับพ่อแม่ ก็ไปขัดแย้งกับคู่ครองของเขาเอง ท่านจึงว่าถึงเวลาที่จะต้องวางอุเบกขา ให้เขารับผิดชอบตัวเขา ครอบครัวของเขาเป็นของเขา เราได้แต่คอยมองดู ให้เขาบริหาร เราเป็นที่ปรึกษา ถ้าเขาต้องการความช่วยเหลือเมื่อไร ก็เข้าไปช่วยเหลือ นี่เรียกว่า อุเบกขา

ถ้าพ่อแม่วางอุเบกขาถูก ก็เกิดความสมดุลในชีวิต และความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความสัมพันธ์กับธรรมชาติ

โดยเฉพาะเมื่อพ่อแม่อายุมากขึ้น ก็จะต้องวางใจกับลูกหลาน ให้ถูกต้องว่า ถึงเวลาแล้วที่เขาจะต้องรับผิดชอบชีวิตของเขาเอง เราวางใจเป็นอุเบกขาเรียบสงบ พร้อมจะช่วยเหลือเขา แต่เราไม่เข้าไปจุ๊กจิก วุ่นวาย เจ้าก็เฝ้าการ

ตอนนี้ถึงเวลาของพระพรหมที่จะวางอุเบกขา ถ้าทำใจได้อย่างนี้ ใจจะสบายขึ้นเยอะ ถ้าเสียหลักนี้ก็จะไม่เป็นพระพรหมที่สมบูรณ์

สังคมทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว มักพัฒนาอย่างเสียตุล เพราะขาดบูรณาการ

ในสังคมที่ปฏิบัติธรรมไม่ครบ จะเกิดความเสียตุล สังคมที่มีเมตตากฎามาก จะเป็นสังคมที่มีน้ำใจมาก คนจะมีน้ำใจช่วยเหลือกัน

Parents can rest assured that their children are mature enough to look after themselves. They should not get caught up in their feelings of love and concern, imposing themselves with nit-picking comments, such as: ‘Do this with your life!’, ‘Organize your home this way!’, and so on.

If parents fretfully micromanage their children’s lives, instead of making them happy they will cause them discomfort. Their interference may make their children feel completely stifled. Sometimes, instead of opposing their parents, children will quarrel with their spouses. It is imperative to give children the chance to manage their own lives. Parents can simply step back and observe, providing occasional advice and guidance. If their children truly need help, parents are always ready to assist.

If parents can remain impartial and neutral in this way, they will engender a sense of balance for everyone involved. The family members’ interpersonal relationships will be harmonious and their individual relationship to Dhamma will be even and composed.

This attitude of proper detachment towards children and grandchildren is especially important when parents get older. At this stage, they should be equanimous, openminded, and peaceful, rather than overly fussy, agitated, and intrusive.

This is the time for us as Brahmas—as those who cultivate the divine abidings—to maintain equanimity. If we can accomplish this, our minds will be considerably more at ease. Conversely, if we lose touch with this quality, our capacity to exist as Brahmas will be impaired.

Lack of Wholeness Leads to Imbalance

Societies replete with love and compassion have ample goodwill and a spirit of generosity. Citizens are mutually kind and supportive, which is a very positive situation. They experience warmth, peace, and happiness.

อย่างดี ซึ่งก็เป็นข้อดี ทำให้จิตใจคนมีความอบอุ่น ชุ่มฉ่ำ ร่มเย็น มีความสุข สบาย แต่ผลเสียก็มีได้ คือ ถ้าไม่มีอุเบกขามาคุม ก็เสียดุล

๑. **คนจะชอบหวังพึ่งผู้อื่น** คือ คนจำนวนไม่น้อยในสังคมนี้ที่มีกิเลสของปุถุชน เมื่อหวังพึ่งผู้อื่นได้ว่าจะมีคนมาช่วย ก็จะไม่ดิ้นรน ขวนขวาย เขาชอบคิดว่า ถ้าเราลำบาก ขาดแคลน ขัดสน ก็ไปหาผู้ใหญ่ คนโน้น ไปหาญาติผู้นี้ หาเพื่อนคนนั้น เขาก็ต้องช่วยเรา ความที่คอยหวังความช่วยเหลือจากผู้อื่นอยู่เรื่อย ก็เลยไม่ดิ้นรนขวนขวาย ก็อ่อนแอ เพราะฉะนั้นสังคมที่มีน้ำใจ มักเสียดุลไปทางอ่อนแอ คนมักหวังพึ่งผู้อื่น ทำให้เฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้นขวนขวาย และอาจจะตกอยู่ในความประมาท

๒. **ไม่สามารถรักษาลัทธิการได้** เพราะคนจะช่วยกันจนกระทั่งละเมิดกฎหมายก็เอา ลองจะช่วยเหลืออย่าง กฎหมายก็ไม่มอง ความเป็นธรรมก็ไม่เอาทั้งนั้น ช่วยกันอย่างเดียวจนเสียความเป็นธรรม และเสียหลักการ

ส่วนสังคมที่ขาดสาม หรือเพียงสองข้อต้น คือไม่มีเมตตากรุณา จะเป็นสังคมที่ไม่มีน้ำใจ คนไม่ค่อยช่วยเหลือกัน อุเบกขาจะขึ้นมาเด่น แต่อาจจะเป็นอุเบกขาแบบไม่มีปัญญาก็ได้ คือ เฉยไม่เอาเรื่อง ตัวใครตัวมัน ใครจะเป็นอย่างไรก็ช่าง พอมีปัญญาขึ้นมาหน่อยก็วางกติกาสังคมไว้ว่า แกจะทำอะไรก็เรื่องของแกนะ แกทำไปได้ตราบเท่าที่ไม่ละเมิดกติกาหรือกฎหมาย ถ้าแกละเมิดกฎเมื่อไร ฉันจัดการทันที แต่ถ้าไม่ละเมิดก็ปล่อยแกทำไป แต่ฉันไม่ช่วยนะ

ทีนี้คนที่ไม่มีใครช่วยนี้ เมื่อหวังพึ่งใครไม่ได้ ตัวใครตัวมัน ก็ต้องดิ้นสุดฤทธิ์สุดกำลัง เพราะถ้าไม่ดิ้นก็ไม่รอด จึงทำให้เข้มแข็งและก้าว

But there can be a flip side. If society has an incomplete Dhamma practice and lacks the safeguard of equanimity, it will be imbalanced, for two reasons:

First, unenlightened people will develop a dependency on others. Many citizens of welfare societies—societies based on kindness and compassion—expect others to come to their assistance. As a result, they fail to put forth effort or persevere in their endeavours. They believe that in times of hardship, scarcity, or poverty, they can simply seek out a community leader, relative, or friend, for help. This expectancy and dependence makes them weak. Welfare societies thus run the risk of faltering in the direction of feebleness of mental character. Their citizens often become lethargic, unmotivated, and neglectful.

Second, people will fail to uphold essential principles. By focusing exclusively on helping others, they may disregard or disobey various laws, regulations, rules, and so on. This behaviour is tantamount to forfeiting the truth. People thus undermine righteousness and compromise their integrity.

Conversely, those societies short on the first two or three factors tend to be insensitive and intolerant. There will be a noticeable lack of mutual assistance. Although *upekkhā* is pronounced, it may be a form of impartiality ungrounded in wisdom: a form of indifference. People tend to think along the lines of: ‘Every man for himself; what happens to others is none of my concern.’

With the dawning of some wisdom, such societies will lay down rules focusing on libertarian values: ‘What others do is their own business. They can do what they want as long as they don’t break any laws, contracts, and treaties. If they do break laws they will immediately be rebuked. Otherwise, let them fend for themselves; do not expect me to help them.’

In such a society, people cannot depend on others. They are forced to take care of themselves and must struggle to the limit of their abilities. Without struggling, they will not survive.

หน้า และเพราะเอากติกา เอากฎหมาย หรือหลักการเป็นใหญ่ ก็รักษาหลักการและกฎกติกาได้ แต่เมื่อไปสุดโต่ง ก็กลายเป็น *สังคมที่เอาแต่กฎเข้าว่า ไร้ชีวิตชีวา ไม่มีน้ำใจ*

สังคมไทย นี่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในข้อเมตตา กรุณา มาก ก็เสียดุล ทำให้อ่อนแอ แล้วก็ไม่สามารถรักษาหลักการและความเป็นธรรม ส่วนสังคมแบบอเมริกันก็ค่อนข้างขาดในด้านเมตตา กรุณา คือขาดน้ำใจ และหนักในอุเบกขา ทำให้คนด้นรบนแบบตัวใครตัวมัน จึงทำให้เข้มแข็ง และทำให้รักษาหลักการกติกาได้ แต่เป็นสังคมที่แห้งแล้ง เครียด จิตใจมีความทุกข์ ขาดความอบอุ่น ได้อย่างเสียอย่าง

เพราะฉะนั้น เพื่อให้พอดี จึงต้องมีครบทั้งสี่ข้อ แต่ในระดับสังคมนี้ แส่นยากเหลือเกินที่จะพัฒนามนุษย์ให้มีครบทั้งสี่ข้อ มันก็เลยได้แฉ่ๆ แฉ่งๆ ได้หนึ่งบ้าง ได้สองบ้าง ได้สามบ้าง ที่จะครบ ๔ อย่างพอดีได้ดูล้นหาได้ยาก

พ่อแม่ก็เหมือนกัน ถ้าพ่อแม่มีเมตตา กรุณา มุทิตา มาก แต่ไม่รู้จักใช้อุเบกขา ก็จะทำให้เด็กเติบโตขึ้นอย่างไม่สมบูรณ์ ทำให้เด็กรับผิดชอบตัวเองไม่ได้ ทำอะไรไม่เป็น ไม่รู้จักโต เพราะฉะนั้นจึงต้องไปโดนอุเบกขาจากที่อื่นมาช่วย ถึงจะเข้มแข็ง เช่นอยู่เมืองไทยนี้พ่อแม่ทำให้หมด ให้คนใช้ทำให้หมด ก็เลยทำอะไรไม่เป็น แต่พอส่งไปอยู่เมืองฝรั่ง โดนอุเบกขาของฝรั่งเข้า ตอนนั้นเข้มแข็ง ทำเป็นทุกอย่าง ดังนั้นเป็นต้น เพราะฉะนั้นสังคมจะต้องได้ดุล โดยเฉพาะพ่อแม่ี่สำคัญที่สุด

พ่อแม่คนไทยนี้จะต้องเน้นด้านอุเบกขาให้มากขึ้น ว่าทำอย่างไรจะใช้ปัญญาให้มากขึ้น ลดด้านความรู้สึกลง และเติมด้านความรู้เข้าไป แต่ปัญญานี้ยาก มันไม่เหมือนความรู้สึก มันต้องคิดและ

The positive side of such a system is that it fosters inner fortitude and promotes progress. And because the society gives priority to laws and statutes, for the most part they will be upheld and maintained. Yet when taken to an extreme, such values create a society that is overly legalistic, spiritless, and inconsiderate.

American culture, for example, is relatively deficient in compassion and clemency on a wider scale. Its citizens tend to be more insensitive and intolerant of one another. They give more emphasis to neutrality and impartiality. Each person strives to achieve individual success, struggling to make progress. This ethos fosters strength of mind and results in a greater obedience to rules, laws and regulations. The disadvantage is that American society is relatively barren of human warmth and is more stressful. People tend to feel more unhappy and alone.

Thai society, on the other hand, emphasizes relationships based on lovingkindness and compassion. But this carries a certain weakness, as many people neglect to uphold and protect righteous principles and just standards. So there are pros and cons to both systems.

In order to achieve equilibrium, all four qualities are required. Granted, it is extremely difficult to instil all of these factors in people on a wider scale. Usually, there is some deficiency, with only one, two or three qualities present. For these four to truly be in balance is rare.

These reflections also apply to parents. If parents are amply endowed with the first three qualities, yet found wanting with the fourth, their children will likely never fully mature. They will be irresponsible and incompetent. In such cases, for the children's characters to be strengthened, they need to encounter *upekkhā* from others sources. While living in Thailand the children are doted upon by parents, servants, and so on. But when they are sent to the West to study, they are introduced to the values of impartiality and detachment. As a consequence, they become stronger and proficient at various skills. In any case, a key factor for creating a healthy balance in the wider society is skilful parenting.

Thai parents should give more importance to equanimity by asking themselves: 'How can I curb my emotions and increase my wisdom faculty?' Yet applying wisdom is difficult; it differs from maintaining emotional states of mind. It requires reflection and consideration.

พิจารณาว่า เออ อะไรที่ลูกของเราควรจะทำให้เป็น ควรจะฝึกรับผิดชอบ คิดแล้วมองเห็นแล้วก็มาดูให้เขาทำ ซึ่งจะเป็นการรักลูกระยะยาว ถ้ารักลูกมากด้วยเมตตา กรุณา มุทิตาเกินไป จะกลายเป็นว่ารักลูกระยะสั้น มองการณ์ใกล้ สายตาสั้น แล้วจะปิดกั้นการพัฒนาของเด็ก

เมตตากรุณาสามารถปิดกั้นการพัฒนาของเด็กได้ เพราะเมื่อไม่มีอุเบกขาก็ไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนา ฉะนั้นบางทีเด็กที่ถูกปล่อยทิ้งนี้แหละ ถูกอุเบกขาเข้าเต็มที ถ้าไม่เสียก็เก่งไปเลย เขาจะเข้มแข็งจะช่วยเหลือตัวเองได้ดี แกร่งกล้า สามารถเจริญเติบโตออกมาในสังคม

ควรจะยอมรับกันว่าดุลยภาพระหว่างธรรม ๔ ประการนี้เสียไปแล้วในสังคมไทย เพราะฉะนั้นตอนนี้จะต้องเน้นการปฏิบัติคุณธรรมชุดนี้ให้ครบชุดที่ว่า ต้องมีทั้งเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา โดยเฉพาะอุเบกขา เป็นตัวโยนปัญญามารักษาดุลยภาพไว้ให้เกิดความสมบูรณ์ในชีวิตและในสังคม ตั้งแต่ในครอบครัวเป็นต้นไป

พ่อแม่บริหารครอบครัว บางท่านก็บริหารหน่วยงาน องค์กร ตลอดจนประเทศชาติ แต่โลกคือสังคมมนุษย์นี้ ทุกคนร่วมกันบริหาร มนุษย์ทุกคนผู้บริหารโลกนี้ จึงต้องเป็นพรหมผู้มีพรหมวิหารให้ครบทั้ง ๔ ประการ

ถึงแม้ว่ามนุษย์จะสัมพันธ์กันดี คือมีเมตตากรุณาและมุทิตาต่อกัน แต่ถ้ามนุษย์ไม่รักษาอุเบกขา พวกมันละเลยละเมิดธรรม โลกมนุษย์นั้นก็จะวิปริตแปรปรวน ตั้งอยู่ดีไม่ได้

ถ้าทุกคนมีเมตตา กรุณา มุทิตา โดยมีอุเบกขากำกับอยู่ ก็จะมีน้ำใจช่วยเหลือส่งเสริมกันด้วยความสัมพันธ์อันดี พร้อมทั้งดำรงรักษาความเป็นธรรมในสังคม และความเข้มแข็งรับผิดชอบในตัวตนไว้ได้

In this context, parents should reflect: ‘What skills must my children learn? What responsibilities must they develop?’ They then step back and observe. This disposition is a way of providing longterm love. If parents only emphasize the first three factors, they provide only a short-term, shortsighted type of love. Moreover, they stunt their children’s development and maturity.

Equanimity is an essential factor for promoting a child’s development. Some children who have been neglected or left to their own devices—who are forced to confront impartiality and even indifference—become highly capable of looking after themselves. They become resolute and hardened, gaining prominence in society. (Though such children can also fall by the wayside.)

We should acknowledge that Thai society has become imbalanced in respect to these four qualities, and commit ourselves to restoring equipoise: to bringing about wholeness. In particular, we should highlight equanimity, which galvanizes wisdom, maintains equilibrium, and brings about individual and social integrity, beginning with family units.

Adults, especially parents, are responsible for care of the family. Many adults hold positions of authority in the wider society as well, for instance in state agencies and business organizations; they may even be in charge of governing a nation. Yet the ‘world’—the collective community of human beings—is managed and protected by us all. It thus behooves each one of us to be a ‘Brahma’, endowed with the four sublime states of mind.

If people live together in relative harmony with lovingkindness, compassion, and empathetic joy, yet they fail to maintain equanimity and neglect essential principles, society will eventually be imbalanced, corrupted, and end up in decline.

If the first three qualities operate under the guidance of equanimity, then people will relate to one another with kindness and consideration; in addition, they will be responsible and resolute, and uphold social justice. They will protect the world and preserve peace in society, from individual family units all the way up to the entire global community.

และก็จะอภิบาลโลก ดำรงรักษาสังคมให้มีสันติสุข ตั้งแต่สังคมเล็กในบ้าน ไปจนถึงสังคมสากลของมวลมนุษย

เลี้ยงลูกดี เท่ากับทำหน้าที่ต่อสังคมทั้งหมด

ขอย้อนกลับไปพูดถึงคำที่ย้ำไว้เมื่อกี้ว่า พ่อแม่เลี้ยงดูลูก จะต้องทำทั้งอามิสสงเคราะห์ และธรรมสงเคราะห์ ให้ครบทั้งสองอย่าง

ถ้าพ่อแม่สงเคราะห์ลูกด้วยอามิสสิ่งของอย่างเดียว ไม่สงเคราะห์ด้วยธรรม ไม่ให้คำแนะนำสั่งสอน ไม่รู้จักอบรม เลี้ยงดูลูกแต่กาย ไม่เลี้ยงดูจิตใจ ต่อไปอาจจะเกิดโทษได้เพราะอามิสสิ่งของนั้นเป็นที่ตั้งของความโลภได้ พอมีความโลภแล้วก็就会有ความต้องการขยายออกไป อยากได้ไม่สิ้นสุด แล้วก็มี ความหงเห่น ทำไปทำมาก็กลายเป็นการสงเคราะห์ที่นำมาซึ่งการแก่งแย่งกัน และเกิดการทะเลาะวิวาทได้ เพราะฉะนั้น ถ้าพ่อแม่ให้แต่อามิสสงเคราะห์อย่างเดียว ไม่ให้ธรรมสงเคราะห์ อย่างน้อยลูกก็ไม่มี ความสามัคคีกัน จึงเกิดโทษได้

เพราะฉะนั้น พ่อแม่ต้องให้ธรรมสงเคราะห์ด้วย ต้องสงเคราะห์ด้วยธรรม โดยแนะนำอบรมสั่งสอนปลูกฝังจริยธรรม ศีลธรรม ให้คุณธรรมความดีงามเจริญงอกงามขึ้นในจิตใจของลูก ให้ลูกมีความซาบซึ้งในความดีงาม และทราบซึ่งถึงคุณค่าของสิ่งที่ดีงาม ให้เป็นการเลี้ยงดูชนิดที่ เลี้ยงทั้งกาย เลี้ยงทั้งใจ หรือ กายก็ให้ ใจก็เลี้ยง ไม่ใช่เลี้ยงแต่กาย ใจไม่เลี้ยงด้วย ถ้าเลี้ยงแต่กายไม่เลี้ยงจิตใจด้วย ก็เกิดผลเสียมากมายต่อชีวิตของเด็กเอง และต่อสังคม ฉะนั้นจึงต้องเลี้ยงใจด้วย ให้ใจเจริญงอกงาม เป็นใจที่ดีงาม เป็นคนที่เจริญสมบูรณ์พร้อมทั้งกายและใจ จึงจะเรียกว่าเป็นการเลี้ยงดูที่ถูกต้อง

Skilful Parenting is Equivalent to Fulfilling Social Responsibility

Let us return to the earlier statement that parents must provide both material and spiritual support to their children.

Some parents only nourish their children's bodies, but not their minds. They fail to provide instruction, guidance, and 'food for the spirit'. Providing only material support can be detrimental, because material objects are the basis for greed. If greed gains a foothold, it knows no limits: it is insatiable. Greed is also accompanied by possessiveness. In the end this kind of support leads to rivalry, arguments, and conflict. At the very least, providing only material support usually results in children not learning how to cooperate with others. This outcome is harmful for everyone.

Parents must also provide spiritual support. They should instil in their children an appreciation of morality and virtue. In this way, both the body and the mind are nourished and sustained. Merely sustaining the body has potentially harmful consequences for the children and for society. Children require both physical and spiritual nourishment. This balanced support is skilful child-rearing.

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสธรรมไว้เป็นคู่กัน ให้มีทั้งอามิสสงเคราะห์ และธรรมสงเคราะห์ ถ้าพ่อแม่เลี้ยงลูกถูกต้อง โดยให้ทั้งอามิสสงเคราะห์ และธรรมสงเคราะห์อย่างนี้แล้ว ธรรมสงเคราะห์ก็จะมาจัดอามิสสงเคราะห์ให้เกิดขึ้นและพอดีอีกทีหนึ่ง เช่นอย่างลูกๆ นี้ ได้ธรรมสงเคราะห์จากพ่อแม่แล้ว ลูกๆ มีธรรมก็มีความรักใคร่กัน มีความสามัคคีปรองดองกัน พอได้อามิสจากพ่อแม่ ก็เอาอามิสวัตถุสิ่งของที่ได้ นั้นมาเผื่อแผ่แบ่งปันกัน ทำให้พี่น้องรักกัน มีความสามัคคีกันยิ่งขึ้นไปอีก แล้วก็อยู่ร่วมกันด้วยความสุข ไม่ทะเลาะวิวาทกัน และลูกแต่ละคน นั้นก็มีทุนดีทางจิตใจและทางปัญญา ที่จะดำเนินชีวิตให้เจริญก้าวหน้า เป็นประโยชน์ต่อไปในสังคม

ต่อแต่นั้น จากการที่มีอามิสสงเคราะห์ และธรรมสงเคราะห์นี้ ครอบครัวยุคหนึ่ง ก็ขยายออกไปสู่ญาติมิตรเพื่อนบ้านและวงสังคมชุมชน ทำให้มีการสงเคราะห์กันกว้างขวางออกไป เพราะการสงเคราะห์ด้วยอามิสวัตถุสิ่งของ และการสงเคราะห์ด้วยธรรม ที่มีดุลยภาพ เป็นไปอย่างสมดุลต่อกัน จะไม่ขัดขวางทำลายกัน แต่จะเสริมกัน ขยายวงกว้างขวางออกไปสู่ความไพบูรณ์ แล้วก็ทำให้สังคมร่มเย็น สุขสันต์กันโดยทั่ว การสงเคราะห์ที่เริ่มต้นจากจุดเล็กๆ ในบ้านของเรา จากการตั้งต้นของพ่อแม่ก็แผ่ขยายไปกว้างขวางทั่วทั้งสังคม

ด้วยการดำรงอยู่ในฐานะของผู้ให้กำเนิด พร้อมทั้งบำเพ็ญคุณธรรม และปฏิบัติตามหลักการที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ คุณพ่อคุณแม่จึงได้ชื่อว่าเป็นปฐนียบุคคลของลูก ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงยกย่องไว้ในตำแหน่ง ลำคัญ ๓ อย่างคือ

๑. เป็นพระพรหม ของลูก โดยเป็นผู้ให้กำเนิด ทำให้ลูกได้ชีวิต

The Buddha emphasized this twofold support. If parents provide both kinds, spiritual support will automatically help balance material support. If children within a family have been instilled with virtuous, righteous principles, then they will feel mutual affection and solidarity. When they are given material things from their parents, they will share them with each other, deepening sibling love and unity. They will live together happily and harmoniously, without fighting and bickering. And the children will build up a positive ‘spiritual capital’, both in terms of emotion and intellect, helping them to prosper and to benefit society.

Balanced support from parents then extends out from the immediate family, to relatives, neighbours, and communities, resulting in a widespread spirit of care and service. When these two forms of support—material and spiritual—are in proper equilibrium, they do not oppose or undermine each other. Instead they are complementary, increasing in efficacy and reaching completion. The entire society becomes peaceful and content. The support initiated by parents in the small circle of the family pervades outwards to the wider society.

Since parents bestow on us the gift of life, perform virtuous deeds, and act in accord with the righteous principles mentioned above, they are called ‘persons worthy of veneration’.²⁰

The Buddha conferred on parents the following three honorary distinctions:

---

²⁰ *Pūjaniya-puggala*. [Trans.: note that this is a sweeping statement: it depicts the model, exemplary parent. Having said this, bestowing the gift of life is an attribute of every parent, and it is probably extremely rare to find a parent who doesn’t at some point feel love and concern for their child.]

นี้มาดูแลและเป็นอยู่ในโลก พร้อมทั้งบำรุงเลี้ยงให้เจริญเติบโตทั้งกายและใจ ด้วยพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และสังคหวัตถุ ๔ อย่าง คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา

๒. เป็น**บูรพาจารย์** ของลูก โดยเป็นอาจารย์คนแรก หรือครูต้น ผู้อบรมสั่งสอนให้รู้จักวิธีการที่จะมีชีวิตอยู่ในโลกตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน เริ่มแต่วิถีกินอยู่ หลับนอน ขับถ่าย หัดยืน หัดเดิน หัดพูดจาปราศรัย รู้วิธีสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้อื่น นำลูกเข้าสู่สังคมของมนุษย์ ตลอดจนสอนวิธีดำเนินชีวิตที่ดีงาม ฝึกฝนความคิดและคุณธรรม ก่อนอาจารย์ได้อื่น

๓. เป็น**อาหุไนยบุคคล** ของลูก โดยเป็นดุจพระอรหันต์ ที่มีจิตใจบริสุทธิ์สะอาด ซื่อตรง ไม่มีภัยอันตราย เข้าใกล้และอยู่ด้วยได้อย่างไว้วางใจ และสนิทใจโดยสมบูรณ์ เป็นผู้พร้อมที่จะให้อภัย และปลอบขวัญยามมีภัย ควรแก่การกราบไหว้เคารพบูชาของลูกตลอดกาล

พ่อแม่เป็นหลักโดยเป็นผู้นำหรือผู้ปกครองสูงสุดและเป็นศูนย์กลางการบริหารในบ้าน *ครอบครัวเป็นสังคมพื้นฐาน บ้านเป็นโลกเริ่มแรกของลูกๆ* เมื่อพ่อแม่ทำหน้าที่สมบูรณ์ดี และลูกๆ ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้อง ครอบครัวมีความสุขเจริญงอกงาม ความดีงามและความสุขสันต์ก็แผ่ขยายออกไปในสังคมตามหลักอามิสสงเคราะห์และธรรมสงเคราะห์ดังได้กล่าวมา ทำให้โลกอยู่ดีมีสันติสุข

แม้ในทางพระศาสนาก็เหมือนกัน การที่ญาติโยมถวายปัจจัย ๔ และไทยธรรมต่างๆ แก่พระสงฆ์ ในแง่หนึ่งก็เป็นอามิสสงเคราะห์เหมือนกัน แต่เป็นเรื่องของบุญกุศลที่มีความหมายเลยต่อไปถึงการบำรุงรักษาพระพุทธศาสนา ในเวลาเดียวกันนั้น พระสงฆ์ก็จะสงเคราะห์ญาติโยมด้วยธรรมสงเคราะห์ คือสงเคราะห์ด้วยธรรมเพื่อให้

1. Parents are ‘Brahmas’:²¹ they are begetters; they give life to their children. They rear and nurture their children, supporting them both physically and spiritually, by way of the four sublime states of mind—lovingkindness, compassion, empathetic joy, and equanimity—and by way of the four principles of service: generosity, kindly speech, acts of service, and equal treatment.

2. Parents are ‘first teachers’:²² parents, before anyone else, teach their children skills for living and surviving in the world, beginning with the most basic functions: eating, sleeping, defecating, standing, walking, speaking, and so forth; they impart social skills to their children, introducing them to the wider world; they imbue their children with virtue, training them in moral conduct and skilful reflection.

3. Parents are ‘persons worthy of reverence’:²³ they are similar to arahants, whose hearts are pure and upright, devoid of any threat. One can approach and reside with parents while maintaining utter trust and confidence. They are fully prepared to forgive and to provide solace in times of danger. They are worthy of constant honour and respect.

Parents are a stable foundation for their children, and in the home they are the highest authority. The nuclear family is the most basic form of community; it comprises the first known ‘world’ for children. When parents fulfil their parenting duties and children conduct themselves well, the family prospers. Virtue and happiness then extend outwards into the wider society, as described above. The world is more peaceful.

A similar dynamic plays out in the realm of religion. From one angle, the offering of four requisites²⁴ by the laypeople to the monastics is a form of material support. Yet this support also involves the domain of merit and goodness, since these gifts help to preserve and protect Buddhism. Reciprocally, the monks provide spiritual assistance to the laity; they offer Dhamma teachings that help to maintain balance in the world at large.

---

²¹ Trans.: alluding to the earlier passage: ‘(In Brahmanism) Brahma is considered to be the supreme deity—the creator of all, the steward of the world.’

²² *Pubbācariya*.

²³ *Āhuneyya-puggala*.

²⁴ Trans.: robes, almsfood, lodging, and medicine.

โลกนี้อยู่ในภาวะที่สมดุล หรือให้มีดุลยภาพเกิดขึ้น คือให้มีอามิสและธรรม ๒ อย่างคู่กันไป โดยเอาธรรมมาช่วยเสริม ตีรึง และนำทางแก่อามิส แต่ต้องยอมรับว่าโดยทั่วไป ความสมดุลอย่างนี้ หาไม่ค่อยได้ เพราะคนมักทำไม่ครบถ้วน สังคมจึงมีปัญหาย่อยเรื่อย อย่างน้อยก็รักษาความเจริญไว้ไม่ได้ พอสังคมหนักไปทางอามิสด้านเดียวก็เกิดปัญหาทุกที มีปัญหาอย่างไร

เจริญแต่วัตถุ ธรรมเจริญไม่ทัน ความเสื่อมจะตามมาเร็วพลัน

ขอพูดถึงภาวะที่เป็นคู่กันอีกชุดหนึ่ง คือ ไพบูลย์ ๒ ไพบูลย์ คือ ความเจริญพร้อม หรือความดashingแผ่หลาย ไพบูลย์ก็มี ๒ อย่างเหมือนกัน คือ

๑. อามิสไพบูลย์ ความเจริญพร้อมทางวัตถุ มีสิ่งบริโภคใช้สอยแผ่หลายดashingขึ้น

๒. ธรรมไพบูลย์ ความเจริญพร้อมทางธรรม มีความดีงาม ความชอบธรรม และความเป็นธรรมแผ่หลายทั่วถึงกัน

ในสังคมมักจะมีปัญหาความไม่สมดุลระหว่างไพบูลย์ ๒ อย่างนี้อยู่เสมอ ถ้าเราพัฒนาบ้านเมืองไปในทางวัตถุมาก เราก็จะมีอามิสไพบูลย์ คือมีวัตถุสิ่งของเครื่องใช้พร้อมจนกระทั่งถึงขั้นฟุ้งเฟ้อ ผู้คนชอบเป็นอยู่หรูหราฟุ่มเฟือยและไม่รู้จักประมาณ จนกลายเป็นหมกมุ่นมัวเมา ถ้าไม่มีธรรมไพบูลย์มาช่วยตึงไว้และนำไปในทางที่ถูกต้อง คนเหล่านี้ก็จะเสื่อมจากธรรม เช่นหมดความขยันหมั่นเพียรอดทน และ

The material and the spiritual²⁵ are thus interconnected, with the spiritual domain enhancing, guiding, and securing the material world. Granted, this balance is rarely found in society, because people often neglect to bring about a unity of the two. Society thus ends up with frequent problems. At the very least, true growth and prosperity is not sustained. Whenever people are overly materialistic, society ends up suffering.

Rampant Materialism Leads to Prompt Decline

Just as there are two kinds of service and support,²⁶ there are similarly two kinds of prosperity,²⁷ namely:

- 1. Material prosperity:**²⁸ an abundance of material objects; a profusion of consumer items.
- 2. Spiritual prosperity:**²⁹ spiritual advancement; pervasive and widespread virtue, justice, and righteousness.

There is often a chronic imbalance in society regarding these two factors. If a country develops materially, then material prosperity is a natural and obvious result. Consumer items will be abundant, often to the point of excess. Under such circumstances, many people lead lavish, extravagant lifestyles, to the extent of overindulgence. If spiritual prosperity is not present to help contain and guide people's behaviour, they will likely fall away from righteousness. Industriousness, forbearance, and social harmony, for example, will decline, even though such qualities helped bring about material prosperity in the first place.

---

²⁵ Trans.: *āmisā* and *dhamma*, respectively.

²⁶ *Saṅgaha*.

²⁷ *Vepulla*; 'abundance', 'fullness'.

²⁸ *Āmisā-vepulla*.

²⁹ *Dhamma-vepulla*.

ขาดความสามัคคี เป็นต้น ทั้งๆ ที่ว่าธรรมเหล่านี้แหละได้ทำให้เขาสร้างไพบูลย์ขึ้นมาได้ เมื่อขาดธรรมเหล่านี้แล้ว เขาก็จะรักษาแม้แต่อาภิสไพบูลย์ไว้ไม่ได้ นอกจากนั้น เขาก็จะแย่งชิงกัน เบียดเบียนและเอารัดเอาเปรียบข่มเหงกัน ทำให้เกิดความไม่ปกติสุข สังคมเดือดร้อนระส่ำระสาย ในที่สุดอาภิสไพบูลย์ก็ต้องสูญสลายไป เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงเน้นว่าให้มีธรรมไพบูลย์ด้วย แต่โลกนี้ยากนักหนา เพราะว่าในเวลาที่มีอาภิสไพบูลย์แล้ว ก็มักจะเกิดความประมาท ความพรั้งพร้อมสะดวกสบายมักชวนให้หลง ชวนให้มัวเมา พอหลงมัวเมาแล้วก็ละทิ้งธรรมไพบูลย์ เอาแต่อาภิสไม่คิดถึงธรรม

ฉะนั้น จะต้องระลึกไว้ โดยเฉพาะในหมู่ชาวพุทธจะต้องเตือนตนเองและเตือนกันอยู่เสมอว่า ไม่ว่าจะทำอะไรจะต้องให้เกิดไพบูลย์ทั้งสองอย่างคู่กันไปเสมอ หลักพระพุทธศาสนาสอนไว้แล้วว่า อาภิสทานต้องมีธรรมทานควบคู่ อาภิสสงเคราะห์ต้องมีธรรมสงเคราะห์ควบคู่ อาภิสไพบูลย์ต้องมีธรรมไพบูลย์ควบคู่ พอมีครบคู่แล้วไม่เป็นไร ไม่ต้องกลัว อาภิสไพบูลย์จะไม่เสียหาย เพราะอาภิสไพบูลย์ที่มาพร้อมกับธรรมไพบูลย์ จะเป็นไปในทางเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกัน และทำให้เกิดการสร้างสรรค์ที่ถูกต้อง ทำให้มีความสุขมากยิ่งขึ้น

แม้แต่ในวงการพระศาสนาเราก็ต้องคอยตรวจสอบเหมือนกัน เพราะถ้ามีอาภิสไพบูลย์แล้วไม่ระวังให้ดีก็ทำให้เกิดโทษมากเหมือนกัน

ในวงการพระศาสนาปัจจุบันนี้ เป็นที่รู้กันอยู่ว่าประชาชนในเมืองไทยเราบำรุงพระสงฆ์กันมาก ประชาชนมีศรัทธาถวายทานแก่พระสงฆ์ ทั้งปาฏิบุคลิกทาน คือถวายเจาะจงเฉพาะองค์ และสังฆทาน คือถวายแก่สงฆ์เป็นส่วนรวม เรามีพิธีทำบุญถวายทานประเภทต่างๆ

If these virtuous qualities are absent, then it will be impossible to sustain material prosperity. Moreover, mutual competition, exploitation, and maltreatment will increase, damaging the wellbeing of society. Social upheaval and unrest will set in. Eventually, material prosperity is lost. For this reason, the Buddha encouraged people to develop the balancing factor of spiritual prosperity.

Yet this state of balance is extremely difficult to maintain, because when people possess an abundance of material things, they tend to become heedless. Affluence and convenience bring about infatuation and indulgence, triggering a rejection of spiritual values. People forsake righteous principles due to their thirst for material wealth.

This potential danger is an important reminder. Buddhists should bear in mind that both kinds of prosperity must be developed. The Buddhist teachings state clearly that material gifts must be balanced with spiritual gifts;³⁰ material assistance must be balanced with spiritual assistance; and material prosperity must be balanced with spiritual prosperity. When balance is achieved, there is no need to fear.

Material abundance is not always harmful. When it is balanced with spiritual virtue, it can be used for the purposes of generosity, mutual assistance, and wholesome innovation. Collective happiness is thus enhanced.

Buddhism as a religion is not immune to these risks. We must constantly examine our situation, because if material abundance arises and we are not careful, Buddhism can easily be corrupted.

In Thailand, faithful laypeople offer prodigious support to the monks. They give offerings to both individual monks³¹ and to the monastic community as a whole.³² In this country, we have a variety of merit-making ceremonies, including Kaṭhina ceremonies, offerings of forest cloth,³³ house blessings, almsgiving ceremonies at business and government centres, temple festivals, and so on. There are so many ceremonies each year that it is hard to keep count. It is fair to say that Buddhism in Thailand is endowed with material prosperity.

---

³⁰ *Āmisa-dāna* & *dhamma-dāna*, respectively. ³¹ *Pāṭipuggalika-dāna*. ³² *Saṅgha-dāna*. ³³ *Tort Pah Pa*.

มากมาย ทั้งกุฐินทาน ทั้งทอดผ้าป่า ทั้งงานพิธีตามบ้าน ตามสถานที่ทางธุรกิจและราชการ มีงานวัดและพิธีต่างๆ ไม่รู้ปีละกี่ครั้ง ทำบุญกันมากมายเหลือเกิน จนกระทั่งพูดได้ว่า วงการพระศาสนาในเมืองไทยนี้มีอามิสไพบูลย์

แต่พอมีอามิสไพบูลย์ขึ้นแล้ว ถ้าไม่ระวังก็จะเกิดความประมาทขึ้นทันที แล้วก็จะเกิดความหลง เกิดความมัวเมา อย่างว่าแต่ญาติโยมเลย พระสงฆ์เองก็มัวเมาเกิดความประมาทได้ เมื่อประมาทแล้วก็ไม่เอาใจใส่ในธรรม มุ่งแต่จะหาวัตถุปรนเปรอตัวเองให้อยู่สุขสบาย เสร็จแล้วความเสื่อมก็บีบคั้นเข้ามา

มองให้ถูก พระไม่ดี หรือคนร้ายมาทำลายศาสนา

สภาพความเสื่อมนี้ในปัจจุบันญาติโยมพูดกันมาก เพราะมีข่าวร้ายต่างๆ มากมาย เรื่องอย่างนี้พระสงฆ์ก็ควรจะเอามาพูดบ้าง ไม่งั้นญาติโยมพูดฝ่ายเดียวจะกลายเป็นนิทานพระ แต่ถ้าพระเอามาพูดบ้าง ในฐานะที่เป็นผู้รู้เรื่องทางธรรม พูดในทางแนะนำและหาทางแก้ปัญหา ก็จะได้มีทางช่วยกันให้รู้จักวางใจได้ถูกต้อง เพราะฉะนั้น เมื่อเรื่องร้ายๆ และปัญหาเกิดขึ้น พระจำเป็นต้องเอามาพูดให้โยมรู้ว่า ความเสื่อมเกิดขึ้นได้อย่างไร มีทางแก้ไขอย่างไร เราจะได้ช่วยกันป้องกัน และที่จริงนั้นตัวเราเองก็มีหน้าที่ด้วย เพราะว่า ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน เรามีหน้าที่ช่วยกันป้องกันพระศาสนา

อย่างวันสองวันนี้ก็ได้ข่าวอีกแล้วรายใหม่ อาตมาเองก็ไม่ได้อ่านหนังสือพิมพ์ แต่ท่านมหาและหลวงลุงท่านก็อ่านและท่านเล่าให้

If we are not careful, however, this material abundance quickly leads to heedless behaviour—to indulgence and infatuation. In such circumstances, we cannot place sole blame at the feet of the laypeople; even the monks are prone to carelessness and indulgence. Caught up in a search for material goods catering to personal comfort and pleasure, people neglect the Dhamma. As a consequence, social decline gradually creeps in.

Destroyers of Buddhism: Ill-Behaved Monks or Shameless Intruders?

In the present day, many laypeople, due to scandalous news stories, are actively engaged in discussing the deterioration of Buddhism. The monks should participate in this discussion; otherwise, it will be a one-sided conversation, whereby the laity disparage and blame the monks. If knowledgeable monks give guidance and seek out solutions to these problems, it will help everyone in adopting an appropriate attitude. When damaging stories surface, the monks must be more vocal, explaining to the laity the causes of the problems and the ways to rectify them. In this way, all parties shall participate in protecting Buddhism. Indeed, all Buddhists—lay and monastic—share the responsibility for safeguarding the religion.

ฟังว่า มีพระองค์หนึ่งไปหลอกร้านค้าเพชร เอาเพชรไปแล้วไม่จ่ายเงิน ให้แก่เขา จำนวนเป็นล้านๆ บาท และขอประทานอภัยก็ไปทำตัวลึกลับ นำไปแจกในต่างประเทศ พอฟังหรืออ่านข่าวพระประพฤติดังนี้แล้ว โยมก็อาจจะพูดว่า พระไม่ดี พระเสียหาย พระหลอกลวง พระเหลวไหล ไม่น่านับถือ จากพระไม่ดี ก็เลยพาลพาโลดต่อไปว่าพระพุทธรศาสนาไม่ดี แล้วก็ไม่นับถือพระ จะเลิกนับถือพระพุทธรศาสนา

ที่จริงนั้น พระพุทธรศาสนาเป็นของเรา ไม่ใช่เป็นของพระองค์นั้น เพราะว่าคนที่จะมีสิทธิเป็นเจ้าของพระพุทธรศาสนานั้นจะต้องเป็น พุทธบริษัท พุทธบริษัทก็คือผู้ที่ทำหน้าที่ของชาวพุทธอย่างถูกต้อง ถ้าเป็นพระก็ต้องเป็นพระที่ประพฤติปฏิบัติและทำหน้าที่ของพระอย่างถูกต้อง ถ้าเป็นอุบาสกอุบาสิกาก็เป็นคฤหัสถ์ที่ทำหน้าที่ของชาวบ้านอย่างถูกต้อง ถ้าเราทำหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนถูกต้อง เราเองนี่แหละเป็น เจ้าของพระพุทธรศาสนา

ในทางตรงข้าม พระก็ตาม ญาติโยมก็ตาม แม้จะประกาศตนเป็นชาวพุทธ แต่ถ้าปฏิบัติตนไม่ถูกต้อง ทำตัวเหลวไหล ก็ไม่มีสิทธิเป็นเจ้าของพระพุทธรศาสนา ควรจะระวังว่าเป็นคนร้ายที่แฝงซ่อนเข้ามาหาประโยชน์จากพระศาสนา ที่เรียกกันว่าเข้ามาปล้นศาสนา

เพราะฉะนั้น พระที่ประพฤติเลวทรามเหล่านั้นเราไม่ถือว่าเป็นเจ้าของพระพุทธรศาสนา โยมจะต้องไม่มองว่าเป็นพระประพฤติชั่ว โยมจะต้องมองว่าคนชั่วเข้ามาทำลายพระศาสนา ถ้าเราวางใจให้ถูกต้องอย่างนี้แล้วพระศาสนาก็จะดีขึ้น เราจะต้องมีความรับผิดชอบต่อพระศาสนา อย่าถือธุระไม่ใช่ อย่ายกสมบัติของเราให้เขาไป

อาตมาเคยเปรียบเทียบบ่อยๆว่า ถ้ามีโจรเข้ามาปล้นบ้านแล้ว

A couple of days ago, a new story was released. I do not read the newspapers, but two fellow senior monks—Tahn Mahā and Luang Lung³⁴—read it out to me. As it happened, a monk had made off with several million baht worth of gemstones from a jewellery store, without paying for them. He used these gems to make amulets shaped as Siva lingams and distributed them to his followers while he was abroad. Hearing this sort of news story, the laypeople are likely to say: ‘Monks are bad, corrupted, deceitful, evil-minded, dishonourable!’ From here, it is a short step to branding Buddhism in its entirety as bad. The laity may then go on to say: ‘I will no longer pay respects to monks and I have lost all faith in Buddhism.’

Buddhism belongs to all of us; it does not belong to that wayward monk in question. The fourfold assembly³⁵ is entitled to be the owner of Buddhism. The term ‘fourfold assembly’ refers to those individuals who properly fulfil the responsibilities of a true ‘Buddhist’. Monks and nuns should fulfil their specific duties and responsibilities, and the same holds true for the male and female lay-supporters. If we fulfil this task of being an authentic Buddhist, we are entitled to claim ownership of Buddhism.

In contrast, if a person—monastic or lay—declares him- or herself to be a Buddhist, yet behaves improperly and corruptly, he or she has no right to be a steward and proprietor of Buddhism. Such people should be held in suspicion—viewed as imposters seeking personal gain from the religion. They are to be seen as plundering Buddhism.

We should thus consider ill-behaved monks as having no valid authority. Rather than viewing them as ‘bad monks’, we should see them as ‘bad people’: as intruders set on destroying Buddhism. If we adopt such an attitude, then the religion as a whole will benefit. We must take responsibility for Buddhism. Do not forsake this duty; do not be *laissez-faire*; do not give away our valuable treasure.

---

³⁴Trans.: Tahn Mahā: an ecclesiastical honorific; Luang Lung: ‘Venerable Uncle’ (a respectful and endearing term for a monk ordained later in life).

³⁵Trans.: *buddha-parisā* (Buddha’s fourfold assembly): bhikkhus, bhikkhunis, laymen (*upāsaka*), and laywomen (*upāsikā*).

เรายกสมบัติให้โจรไปเลย อย่างนี้ถือว่าวิปริตใช่ไหม ที่ภูกันนั้นเราก็ต้องรักษาทรัพย์สมบัติของเรา แต่ที่เป็นกันเวลานี้เราก็ทำวิปริตกันอยู่โดยไม่รู้ตัว คือ ทั้ทั้งที่พระศาสนานี้เป็นของเรา แต่พอมิโจรคือคนที่แฝงตัวมาในเพศของพระประพฤติไม่ดี ทำเสียหาย เป็นโจรปล้นศาสนา พอมิโจรเข้ามาปล้นพระศาสนาของเราอย่างนี้ แทนที่เราจะช่วยกันรักษาพระศาสนาของเรา กลับยกศาสนาให้โจรไปเสียนี้ อย่างนี้เขาเรียกว่ายกสมบัติให้โจร เพราะฉะนั้นอย่าทำอย่างนี้ เรากำลังทำผิดพลาด ต้องทำใจให้ถูกต้อง เราต้องรักษาพระพุทธศาสนาของเรา

ดูให้ดี ปัญหาอยู่ที่คนร้าย หรืออยู่ที่ตัวเรา

พระพุทธเจ้าทรงระวังมากในเรื่องอามิสไพบูลย์ และธรรมไพบูลย์ ทรงเตือนให้เตรียมสร้างธรรมไพบูลย์ไว้ให้พร้อม และให้ไม่ประมาทในเวลาที่มีอามิสไพบูลย์ เช่น ก่อนที่จะปรินิพพาน พระองค์ก็ได้ทรงวางเงื่อนไขไว้ว่า ต้องให้พุทธบริษัททุกฝ่ายมีคุณสมบัติ อย่างน้อย ๓ ประการ จะเป็นพระคือภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม เป็นอุบาสก อุบาสิกา ก็ตาม ทุกคนควรมีคุณสมบัติ ๓ ประการต่อไปนี้ จึงจะถือว่ามืธรรมไพบูลย์ที่จะทำให้พระพุทธศาสดารายอยู่ยืนยาวได้

พระพุทธเจ้าทรงวางเงื่อนไข ๓ ประการนี้ไว้ในตอนจะรับอาราธนาปรินิพพาน มีเรื่องว่ามารมาอาราธนาพระพุทธเจ้าปรินิพพาน พระองค์ตรัสว่าจะยังไม่ปรินิพพาน และพระองค์ก็ทรงวางเงื่อนไขไว้สามประการ ต่อมาครั้งสุดท้ายมารก็มาอาราธนาอีกโดยทวงว่าเงื่อนไขที่พระองค์ได้ทรงวางไว้นั้นสมบูรณ์แล้ว ขอนิมนต์ปรินิพพานได้ พระ

If a robber threatens to break into your house, and you simply hand over all your belongings—this would be aberrant, wouldn't it? We must protect our belongings. Yet in regard to the Buddha's teachings, we are in large part—perhaps unwittingly—behaving in a very foolish way. Despite us being the stewards and owners of Buddhism, when faced with thieves—charlatans and imposters dressed up in the robes and causing damage—instead of protecting Buddhism, we sheepishly hand it over to them. We willingly give them our valuables. It is a mistake to do this. Instead, we should steel ourselves and protect this legacy.

Does the Problem Lie Within or Without?

The Buddha gave great import to this matter of material and spiritual prosperity. He urged everyone to be extra careful in times of material abundance. Before his passing away, he stipulated that the entire fourfold assembly would first need to be endowed with three attributes or three kinds of aptitude. Monks and nuns,³⁶ laymen and laywomen everyone should possess these attributes, namely:

1. The bhikkhus, bhikkhunis, laymen, and laywomen must have a comprehensive knowledge of the Buddha's teachings and be able to apply them correctly. They must be firmly established in upright understanding and practice.

2. In addition to upright understanding and practice, members of the fourfold assembly must be able to explain the teachings to others. This teaching ability can be divided into two subclauses:

- Possessing pedagogical skill.
- Being kindhearted and considerate. Some people are skilled at teaching, but do not have an interest or concern for others. Their knowledge is thus not effectively transmitted. Teaching skills must be conjoined with a generous heart.

---

³⁶ Trans.: the author uses the Thai word 'phra' (พระ) here to refer to both bhikkhus and bhikkhunis.

พุทธเจ้าก็ทรงสำรวจดู ปรากฏว่าเงื่อนไขที่พระองค์ทรงกำหนดไว้ ๓ ประการ ครบแล้วจริง พระองค์ก็เลยรับอาราธนาปริณิพพานแล้วทรงปลงพระชนมายุสังขาร คือตกลงพระทัยว่าจะปริณิพพาน ในที่นี้สิ่งที่น่าสนใจยิ่งกว่าการปลงพระชนมายุสังขาร ก็คือเงื่อนไข ๓ ประการนี้ที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ว่า

พุทธบริษัททุกประเภท คือทั้ง ๔ พวก จะต้องมีความสามารถที่จะดำรงพระศาสนาได้ พระองค์จึงจะปริณิพพาน มิฉะนั้นพระองค์ก็ต้องทำหน้าที่ของพระศาสดาต่อไป หมายความว่าพระองค์ทรงฝากพระศาสนาไว้กับบริษัท ๔ ที่มีความสามารถ ๓ ประการ ความสามารถ ๓ ประการนี้มีอะไรบ้าง

๑. ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาจะต้องรู้หลักธรรม เข้าใจคำสั่งสอนของพระองค์แล้วนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง พูดสั้นๆ ว่า รู้คำสั่งสอนและปฏิบัติได้ถูกต้อง

๒. ให้สามารถยิ่งกว่านั้นอีก คือ นอกจากรู้เข้าใจปฏิบัติได้ถูกต้องด้วยตนเองแล้ว ยังนำไปบอกกล่าวชี้แจงสั่งสอนคนอื่นได้ด้วย คนที่จะไปบอกกล่าวแนะนำสั่งสอนชี้แจงคนอื่นได้นั้น

(๑) จะต้องมีความสามารถที่จะแนะนำสั่งสอน และ

(๒) ต้องมีน้ำใจประกอบด้วย เมตตากรุณา บางคนถึงจะมีความสามารถแต่ไม่มีน้ำใจกรุณา ก็ไม่ใส่ใจที่จะสอน ก็ไม่ได้ผลเหมือนกัน จึงต้องมีทั้งน้ำใจ ต้องมีทั้งความสามารถ แล้วก็เอาธรรมไปแนะนำสั่งสอนแก่คนอื่นต่อไป

๓. ข้อสุดท้ายว่า ถ้ามีการจาบจ้วง คำว่าจาบจ้วงนี้เป็นภาษาโบราณ หมายความว่ามีการกล่าวร้ายต่อพระศาสนา หรือมีการสั่งสอน

3. The final attribute pertains to the Pali word *parappavāda*, which can be translated as ‘insult’ or ‘calumny’. This term is used when the Buddha’s teachings are coming under slander and criticism, or when a doctrine is being professed that misrepresents the Dhamma and Vinaya.³⁷ In such circumstances, members of the fourfold assembly should be able to accurately refute and vanquish these false statements and doctrines.

This stipulation was made when the Buddha was urged by Māra³⁸ to attain final Nibbāna.³⁹ The Buddha’s reply to this ‘invitation’ was that the time had not yet come; he would first set down these three criteria. When Māra returned for a final time to repeat his request, he pointed out to the Buddha that the criteria had been fulfilled. The Buddha took stock and saw that Māra’s claim was indeed true. He acknowledged the invitation and then formally relinquished his ‘life faculty’,⁴⁰ that is, he resolved to attain final Nibbāna.

The Buddha said that he would only attain final Nibbāna when all bodies of the fourfold assembly were capable of sustaining Buddhism. Had this state of readiness and maturity not yet been reached, he would have lived on as Teacher.⁴¹ The Buddha would only entrust the leadership of the Buddhist religion to the fourfold assembly when it was fully endowed with three attributes that mark spiritual abundance and ensure that Buddhism will exist a long time into posterity.

---

³⁷ Trans.: the Doctrine and the Discipline.

³⁸ Trans.: ‘Evil One’, ‘Tempter’. A deity who rules over the highest sense-sphere heaven realm, i.e. Paranimmitavasavattī. He hinders and obstructs people, preventing them from escaping the sphere of sensuality, over which he holds sway.

³⁹ Trans.: *parinibbāna*: the Great Decease of the Buddha; the Buddha’s death (or the death of an arahant). Māra approached the Buddha on several occasions, requesting him to die.

⁴⁰ *Āyu-saṅkhāra*; ‘life-sustaining processes’.

⁴¹ *Satthā*. [Trans.: i.e. the Buddha would have lived on for a full lifespan of one hundred years.]

ลัทธิที่ผิดจากธรรมผิดจากพระวินัยขึ้น ก็สามารถกล่าวแก้ชี้แจงการบา
ได้ เรียกว่าการบาปรปวาทได้

เงื่อนไขคุณสมบัติของพุทธบริษัท ๓ ประการนี้เราจะต้องเอามา
ใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับสำรวจตรวจสอบพุทธศาสนิกชนว่า จะ
สามารถรักษาพระศาสนาได้หรือไม่ เพราะว่าเมื่อตรัสหลักการ ๓
ประการนี้ก็เท่ากับว่า พระพุทธเจ้าก่อนจะปรินิพพาน ได้ทรงฝาก
พระพุทธศาสนาไว้แก่เราแล้ว ถ้าพุทธศาสนิกชนไม่มีคุณสมบัติ ๓ ประ
การนี้แล้วก็จะรักษาศาสนาของพระพุทธเจ้าไว้ไม่ได้ พระพุทธศาสนาก็
ต้องเสื่อมแน่นอน

เราไม่ต้องไปคำนึงมากนัก เรื่องพระที่ประพฤติเสียหายอะไร
นั่นเป็นเรื่องรองลงไป คุณสมบัติ ๓ อย่างของตัวเราเองนี้แหละสำคัญ
กว่า เรื่องพระประพฤติเสียหายทำไมดีนั่น ถ้ามีขึ้นมาเราถือว่าเป็นโจร
เป็นคนร้ายเข้ามาทำลายพระศาสนา เราก็ต้องช่วยกันรักษาพระศาสนา
เพราะพระศาสนานี้เป็นสมบัติส่วนรวมของเรา แต่ถ้าเราไม่มีคุณสมบัติ
๓ อย่างนั้น โจรจะเข้ามาหรือไม่ เราก็จะรักษาพระศาสนาไว้ไม่ได้ ดีร้าย
ตัวเราอาจจะกลายเป็นโจรไปเสียเอง แต่ถ้าเรามีคุณสมบัติสามประการ
นี้แล้วเราก็รักษาพระศาสนาของเราไว้ได้ ขอทวนอีกครั้ง

๑. รู้เข้าใจธรรมวินัย และปฏิบัติได้ถูกต้องด้วยตนเอง
๒. มีความสามารถและเอาใจใส่ที่จะบอกกล่าว ชี้แจงสั่งสอน
ธรรมแก่ผู้อื่น
๓. เมื่อมีลัทธิคำสอนที่ผิดพลัดแปลกปลอมขึ้นมาก็สามารถ
กล่าวชี้แจงการบาได้

We should, for the sake of safeguarding Buddhism, use these three attributes to measure the competence of today's Buddhists. By establishing these three criteria before his passing away, the Buddha entrusted his teachings to later generations—to us. If we are devoid of any of these attributes, we will not be able to adequately protect Buddhism; it will then surely fall into decline.

These three attributes are more important than the deviant acts performed by shameless monks. When monks act depraved, we simply recognize them as evildoers causing damage to Buddhism. Our duty is to protect Buddhism, because it is a shared asset. If we are devoid of these attributes, regardless of whether a thief appears or not, we will not be capable of protecting Buddhism. We may even become a thief ourselves!

Let us review these attributes that protect Buddhism:

1. Comprehensive understanding of Dhammavinaya and correct practice; attaining self-reliance in Dhamma practice.
2. Possessing skill and kind consideration in regards to imparting the teachings to others.
3. An ability to skilfully refute distorted, erroneous doctrines.

สามประการนี้แหละเป็นธรรมไพบูลย์ ซึ่งจะทำให้พระพุทธรูปศาสนาเจริญรุ่งเรือง เพียงแต่เราปฏิบัติถูกต้อง ธรรมก็ไพบูลย์อยู่ในตัวเราแล้ว เมื่อเราเอาไปแนะนำสั่งสอนผู้อื่นให้รู้และปฏิบัติกันกว้างขวางยิ่งขึ้น ธรรมก็ไพบูลย์กว้างขวางออกไปทุกที แม้จะมีคำสอนอะไร ผิดพลาดเกิดขึ้นมากี่ชิ้นก็แก้ไขได้ อุปสรรคก็หมดไป นี่แหละเป็นธรรมไพบูลย์ที่แท้จริง

ถ้าธรรมไพบูลย์นำหน้า อามิสไพบูลย์ก็พาสู่สันติสุข

ฉะนั้น ตามหลักที่ถูกต้อง เมื่อมีอามิสไพบูลย์ก็ต้องให้อามิสไพบูลย์นั้นเป็นพื้นฐานแก่ธรรมไพบูลย์ เวลานี้ในบ้านเมืองของเราที่เคยมีเศรษฐกิจดีพอสมควร สถานการณ์ก็เปลี่ยนไป คนที่ยากจนก็มาก คนที่มั่งมีก็ตกยาก พบความทุกข์กันอย่างทั่วถึง ซึ่งจะต้องเข้มแข็งมีกำลังใจแก้ไขปัญหากันต่อไป แต่อย่างน้อยเราก็ได้ส่วนหนึ่ง เพราะถ้าเทียบกับบางประเทศ ประเทศเราก็มีฐานะเศรษฐกิจดีไม่น้อย คนไทยเราเคยอยู่กันสุขสำราญ ถึงขนาดที่ว่าฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยเลยเถิดไป พอตกต่ำลงมา ทั้งที่ยังดีกว่าหลายประเทศ ก็รู้สึกเป็นทุกข์หนัก ปัญหาอยู่ที่ว่า ในยามที่พรั่งพร้อมสุขสบาย เราเอาสภาพอามิสไพบูลย์ ที่มีความพรั่งพร้อมทางวัตถุขึ้นมาเป็นฐานให้แก่ธรรมหรือเปล่า หรือเกิดความหลงละเลิงมัวเมาไปในทางตรงข้าม อันนี้เป็นจุดแยกที่สำคัญ

ถ้ามีความพรั่งพร้อมทางวัตถุแล้ว ความพรั่งพร้อมของวัตถุกลายเป็นปัจจัยให้เราเกิดความประมาทมัวเมา อันนั้นก็เป็นทางเสื่อม แต่ถ้าเอาอามิสไพบูลย์ที่มีวัตถุพรั่งพร้อมนั้นมาเป็นอุปกรณ์เสริมธรรม

These three attributes comprise 'spiritual prosperity', enabling Buddhism to flourish. If we attend to them correctly, we shall embody spiritual richness and abundance. And if we share the teachings with others, then this prosperity spreads far and wide. Even if confronted with distorted or erroneous teachings, this poses no problem: we are able to point out the faults in wrong views and to correct misunderstandings. This level of aptitude is genuine spiritual abundance.

Well-Integrated Prosperity Leads to Peace & Happiness

A fundamental Buddhist tenet is that material prosperity should be used as a basis for spiritual prosperity. Whereas formerly in Thailand our economy was reasonably strong, circumstances have now changed. Poverty is on the rise, and many of those who were affluent are now experiencing financial difficulties. There is a tangible suffering pervading the country. To solve this predicament, we must summon fortitude and motivation.

From one perspective, however, we have an advantage. Thailand's economy is still considerably stronger than that of many other countries. Previously, during the 'boom' period, Thai people lived in comfort and ease, even to the point of luxury and extravagance. When the economy crashed, although the average person's wealth was still higher than for people in many other countries, Thais on the whole felt acute discomfort. A vital question to ask here is whether during the times of plenitude and prosperity, did we use this wealth as a foundation for spiritual growth, or were we carried away in the opposite direction towards heedlessness and infatuation?

It is often the case that material affluence leads to heedlessness and decline. But if we can use such affluence to support righteous principles, foster goodness, and increase the wellbeing and unity of others, we will reach another level of prosperity and success.

สร้างสรรค์ความดีงามทำประโยชน์ให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข มีความสามัคคีกัน ก็กลายเป็นความเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปอีก การกระทำอย่างนี้ก็เหมือนอย่างพระเจ้าอโศกมหาราชตอนที่พระองค์มีอำนาจและกลับพระทัยหันมาประพฤติธรรมแล้ว

พระเจ้าอโศกมหาราชนั้น ตอนแรกพระองค์ก็เป็นราชาที่เหี้ยมโหด เรียกว่า พระเจ้าจันทรโศก แปลว่าโศกผู้ดุร้าย คือคิดแต่จะแสวงหาความยิ่งใหญ่และการบำรุงบำเรอความสุขของตน ยกกองทัพไปรุกรานรบราฆ่าฟันประเทศอื่น เพื่อตัวจะได้เป็นใหญ่ และแย่งชิงทรัพย์สมบัติของคนอื่น พอปราบเขาได้ตนเองก็เป็นใหญ่สมปรารถนา แต่เมื่อพระองค์ได้มาสดับธรรมก็เปลี่ยนพระทัยกลับใจใหม่ แลเห็นว่าเราจะแสวงหาทรัพย์สมบัติหาความยิ่งใหญ่ไปทำไม ไม่มีสาระแท้จริงแล้วยังก่อความทุกข์ยากเดือดร้อนแก่คนมากมาย

แต่ก่อนนี้หาทรัพย์สมบัติมาเพื่อบำรุงบำเรอปรนเปรอตนเองและไปปราบปรามเขาเพื่อตัวจะได้เป็นใหญ่ แต่ตอนนี้เห็นว่าทรัพย์และอำนาจไม่มีความหมาย มองเห็นว่าเป็นการไม่ถูกต้องชอบธรรมที่จะไปแย่งชิงเงินทองเขาและไปปราบปรามเบียดเบียนเขา

ทีนี้ พระเจ้าอโศกจะอย่างไร ลองทายกันดู พระเจ้าอโศกจะสละทรัพย์สมบัติและสละความยิ่งใหญ่ทั้งนั้นทั้งหมด หรืออย่างไร พระเจ้าอโศกคิดออกว่าไม่จำเป็น ไม่ต้องสละโภคทรัพย์และความยิ่งใหญ่ แต่พระองค์เปลี่ยนใหม่ เอาทรัพย์สมบัติและอำนาจความยิ่งใหญ่มาเป็นอุปกรณ์ของธรรม แต่ก่อนนี้ ใช้ทรัพย์และอำนาจเป็นเครื่องมือหาสิ่งบำรุงความสุขสำราญของตนและแสดงความยิ่งใหญ่ แต่คราวนี้เอาทรัพย์และอำนาจนั้นมาใช้ในแนวทางใหม่ ให้เป็นเครื่องมือแผ่ขยายธรรม

Emperor Asoka is a good example of someone who achieved this level of growth and prosperity, after he had converted to Buddhism and began practising the Dhamma. During the early days of his reign, Emperor Asoka was a brutal and ruthless leader. He was called King Caṇḍāsoka: ‘Asoka The Cruel’. He was obsessed with pursuing glory and seeking out personal pleasure. He led his armies into other lands, plundering the local inhabitants. Having conquered these lands, his wish to become a mighty emperor was satisfied. But after listening to the Buddha’s teachings, he had a change of heart and redeemed himself. He inquired into the purpose of seeking out wealth and power, recognizing these worldly attainments as devoid of any real significance. Moreover, by acquiring them, he had unleashed untold suffering on a great number of people.

Formerly, he had sought after riches in order to gratify his own desire. He conquered other people for the sake of glory and fame. Afterwards, however, he saw that wealth and power are meaningless on their own, and he recognized the injustice and crime of plundering and persecuting other people.

What did Emperor Asoka do with this insight? Did he decide to relinquish all of his wealth and power? No, he saw such a step as unnecessary. Instead, he changed his ways. He used his wealth and authority for a new purpose, as an instrument for promoting the Dhamma, as a means for spreading the Buddha’s teachings and fostering goodness and wellbeing for the sake of his subjects and the entire world.

สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม และประโยชน์สุข แก่ประชาชนและโลกทั้งหมด

การปฏิบัติของพระเจ้าอโศกนี้ เป็นคติสำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมในเรื่องทรัพย์สมบัติและยศศักดิ์อำนาจ คนบางคนมีความคิดดี มีสติปัญญาความสามารถ แต่ไม่มีทรัพย์สินเงินทอง ไม่มีอำนาจจะทำอะไรก็ได้ชนิดเดียวและสำเร็จยาก เพราะไม่มีเครื่องมือในการทำงาน ไม่มีคนเชื่อฟัง แต่ในทางตรงข้าม ถ้ามีทรัพย์และอำนาจ พอมีความคิดดีๆ ก็เอาทรัพย์และอำนาจนั้นมาใช้ในทางทำความดีและทำการสร้างสรรค์ ก็ออกเป็นงานเป็นการได้ผลดีอย่างกว้างขวางและสำเร็จทันทีเลย เพราะฉะนั้น ถ้าเรารู้จักใช้ คือเอามาเป็นเครื่องมือของธรรม หรือรับใช้ธรรม ทรัพย์สินเงินทองและอำนาจก็กลายเป็นสิ่งที่มีประโยชน์

พระเจ้าอโศกก็ได้เปลี่ยนทัศนที่ว่า ต่อไปนี้จะเอาทรัพย์สมบัติและอำนาจมาใช้เป็นอุปกรณ์เผยแผ่ธรรม ขยายความดีงามและประโยชน์สุขออกไปในโลก ทรงประกาศไว้ในศิลาจารึกมีสาระสำคัญว่า ยศ (ความยิ่งใหญ่ อำนาจ ตลอดจนทรัพย์สมบัติ) *ไม่มีความหมาย* ถ้ามันไม่เป็นไปเพื่อช่วยให้คนประพฤติธรรม เพราะฉะนั้น พระองค์ก็เลยส่งเสริมการเผยแผ่ธรรม สนับสนุนการประกาศพระศาสนาเป็นการใหญ่ การที่เราได้พบเห็นพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ก็เป็นผลมาจากการปฏิบัติธรรมของพระเจ้าอโศก ที่ได้ทรงใช้ทรัพย์สมบัติและยศอำนาจในทางที่ถูกต้องตามหลักธรรม คือใช้เป็นอุปกรณ์เผยแผ่ธรรม

Emperor Asoka's actions are valuable guidelines on how to relate to wealth, prestige and power in line with righteous principles. Some people have good ideas and are highly intelligent and competent, but they lack money and influence. Without financial means and the backing of the wider public, they can accomplish little; and even what they do accomplish is achieved with difficulty. If one possesses money and power, however, one can use these resources to carry through one's wholesome plans and innovative ideas. One can get down to work in a systematic way, achieve widespread success, and realize one's goals quickly. Therefore, if one knows how to relate to money and power skilfully, that is, one uses them as an instrument for the Dhamma—as a means to serve the Dhamma—they can be very beneficial.

Emperor Asoka had a complete change of heart. He decided to use his wealth and power to propagate the Dhamma and increase virtue and wellbeing in the world. A cardinal declaration on one of his stone inscriptions reads: 'Power is meaningless if it is not used to help people practise Dhamma.'⁴² He thus gave his full patronage to disseminating the Buddha's teachings and doing missionary work. The fact that Buddhism can be found in Thailand today stems from Emperor Asoka's spiritual practice and commitment to Dhamma, whereby he used his wealth and prestige righteously.

---

⁴² *Yasa* ('power') can also be translated as 'might', 'eminence', and even 'wealth'.

ทดแทนไม้อืน คือพระคุณพ่อแม่ จะตอบแทนให้แน่ ต้องเลี้ยงทั้งกายและใจของท่าน

ตามที่ได้พูดมาทั้งหมดนี้ก็เพื่อให้เห็นว่า คนเราจะอยู่กันในโลก ได้ดีก็ต้องอยู่ด้วยการสงเคราะห์ ๒ ประการ คือ อามิสสงเคราะห์โดยมี ธรรมสงเคราะห์ด้วย สำหรับอามิสสงเคราะห์นั้นในแต่ละครอบครัวก็เริ่มมาจากบิดามารดา คือคุณพ่อคุณแม่ของเรา และถ้าท่านให้ธรรมสงเคราะห์ด้วย ในบ้านเรือนในครอบครัวก็อยู่เย็นเป็นสุข ลูกหลานก็มีความสามัคคีกัน ลูกหลานนั้นก็เอาอามิสสงเคราะห์และธรรมสงเคราะห์ ออกไปเผยแผ่ขยายกว้างขวางออกไปด้วย เมื่อแต่ละครอบครัวปฏิบัติได้ตามหลักอย่างนี้ประชาชนทั่วทั้งสังคมก็จะอยู่กัน ร่มเย็นเป็นสุข

คุณพ่อคุณแม่ ท่านได้ริเริ่มไว้แล้ว คือท่านได้ให้ทั้งอามิสสงเคราะห์และธรรมสงเคราะห์แก่ลูกหลาน ก็หวังว่าลูกหลานจะได้นำเอาอามิสสงเคราะห์ และธรรมสงเคราะห์นั้นไปเผยแผ่ให้ขยายกว้างขวางออกไป เพื่อความสุขความร่มเย็นทั้งในครอบครัวของเรา และในชุมชนตลอดจนสังคมทั้งหมดด้วย

โดยเฉพาะก็เริ่มอามิสสงเคราะห์และธรรมสงเคราะห์นั้น ที่ในบ้านหรือในครอบครัวของเรานี้แหละ คือทำการเลี้ยงดูตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ วิธีตอบแทนพระคุณพ่อแม่ นั้น ทำได้หลายชั้นหลายทาง แต่อย่างน้อยที่สุดก็ให้ได้ข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในหลักการไหว้ทิศเบื้องหน้า ๕ ประการ คือ

๑. ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
๒. ช่วยทำกิจธุระการงานของท่าน

Repaying the Limitless Blessings from Parents by Nourishing Their Bodies & Minds

To summarize, a good life requires both material and spiritual assistance. At home, material assistance is provided by parents. If they also provide spiritual assistance, the family will live together happily. The children and grandchildren will learn how to cooperate and live in harmony. When the children leave home, they take the fruits of this material and spiritual assistance and share them with the wider community. If each household upholds this principle of mutual assistance, then the entire society will be at peace.

This twofold assistance begins with parents. They wish for their children to receive support and then to share whatever gifts and blessings they have received outwards: to other family members, to the local community, and to the world at large.

We can begin to repay some of our parents' goodness by giving them material and spiritual assistance in return. There are many ways to assist our parents, but a minimum standard is outlined in the Buddha's teaching on the fivefold 'veneration of the eastern direction'. In this teaching, one is encouraged to consider:

1. Having been supported by them, I will support them in return.
2. I will help them with their work and business.

๓. ดำรงวงศ์สกุล

๔. ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท

๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

เมื่อว่าโดยสาระสำคัญ ก็คือเอาใจใส่ให้ท่านมีความสุข โดยเฉพาะด้วยการรู้จักรักษาน้ำใจของท่าน ให้ท่านได้ความสุขจากลูก เพราะพ่อแม่ท่านรักลูกเป็นที่สุด ท่านจึงฝากความสุขไว้ที่ลูกอย่างมาก ท่านอยากให้ลูกมีความสุขความเจริญงอกงาม เมื่อลูกมีความสุขความเจริญงอกงาม ท่านก็มีความสุข เพราะฉะนั้น ถ้าลูกตั้งใจประพฤติตัวดี ขยันหมั่นเพียรเล่าเรียนศึกษา ตั้งใจทำการงานให้ก้าวหน้า ท่านก็พลอยดีใจปลื้มใจมีความสุข แต่ถ้าลูกประพฤติตัวไม่ดี ทำความชั่ว เสื่อมเสียหาย ไม่เอาใจใส่ทำหน้าที่ของตัวเอง ว่าจะจะเป็นเรื่องเล่าเรียนศึกษา หรือการทำการงาน หรือการเป็นอยู่ทั่วไป ก็จะทำให้ท่านหนักใจ หดหู่ห่อเหี่ยวใจ กระทบทกระเทือนใจ เสียใจ เป็นการทำร้ายท่านแม้โดยไม่ได้ตั้งใจ ฉะนั้นลูกๆ จึงจะต้องตั้งใจทำตัวให้ดี โดยคิดว่า เราจะทำให้พ่อแม่ของเรามีความสุขเิบอิมปลาบปลื้มใจ

ลูกทำได้อย่างที่ว่ามานี้ ก็ดีอย่างยิ่งแล้ว แต่ยังมีทางทำให้ดียิ่งกว่านี้อีก คือ ตอบแทนคุณพ่อแม่ในขั้นสูงสุด

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ถึงแม้ว่าลูกจะรักพ่อแม่มาก ตั้งใจทะนุถนอมเลี้ยงท่านด้วยทรัพย์สินเงินทองวัตถุบำรุงบำเรอให้พร้อมพร้อมสะดวกสบายอย่างบริบูรณ์ที่สุด ไม่ให้ท่านต้องลำบากเหน็ดเหนื่อย กระทบทกระเทือนเลยแม้แต่นิดเดียว ก็ยังไม่ชื่อว่าตอบแทนคุณพ่อแม่ได้จริง แต่เมื่อใดลูกหาทางทำพ่อแม่ที่ไม่มีศรัทธา ให้มีศรัทธา ทำพ่อแม่ที่ไม่มีศีล ให้มีศีล ทำพ่อแม่ที่ไม่มีจาคะ ให้มีจาคะ ทำพ่อแม่ที่ไม่มี

3. I will maintain the family lineage.
4. I will behave in a way worthy of my heritage.
5. After they have passed away, I will offer gifts and dedicate merit to them.

In sum, we should devote ourselves to making our parents happy; we should repay their love. We recognize that parents derive happiness through their children; much of their happiness is invested in their children. Parents love their children more than anything else. They want their children to be happy and successful. When they witness the happiness and success of their children, they too are happy. Therefore, if children strive to behave well—to study diligently and succeed at work—their parents will experience delight.

Conversely, if children behave badly, committing immoral and harmful deeds, and neglecting their duties—at school, at work, or in any dimension of their lives—their parents will be troubled, downhearted, and distraught. This behaviour causes pain for parents, even if one has acted inadvertently. For this reason, children should behave virtuously, thinking: ‘I will do what I can to make my parents happy and content.’

It is already excellent if children achieve this level of assistance and care for their parents. Yet there is a superlative way of repaying the blessings from parents.

The Buddha said that, even if one were to love one’s parents with all one’s heart, caring for them with lavish gifts and providing them with every comfort, so that they need not experience even the slightest inconvenience or hardship, this would not yet be a true repayment to them. Only when a person engenders faith in unbelieving parents, engenders morality in immoral parents, engenders generosity in stingy parents, and engenders wisdom in ignorant parents, can he or she be said to have truly done right by them and to have repaid them.⁴³

---

⁴³ Trans.: one engenders the four qualities of faith (*saddhā*), moral conduct (*sīla*), generosity (*cāga*), and wisdom (*paññā*).

ปัญญา ให้มีปัญญาได้ เมื่อนั้นแหละ ลูกจึงจะชื่อว่าตอบแทนคุณพ่อแม่ได้แท้จริง

เพราะฉะนั้น ลูกจึงควรหาทางช่วยให้พ่อแม่ได้เจริญพัฒนาชีวิตจิตใจของท่านมากๆ ขึ้น ช่วยจัดแจงชวนขวายเพื่อให้ท่านเจริญด้วยศรัทธา ด้วยศีล ด้วยสุตะคือความรู้ ด้วยจาคะคือความเสียสละทำประโยชน์ และด้วยปัญญา พุดังอายุว่าเจริญด้วยบุญกุศล ช่วยทำทางข้างหน้าของท่านให้เป็นทางแห่งสวรรค์ และอมฤตนิพพาน ให้ท่านมีจิตใจดีงามไม่ขุ่นมัวเศร้าหมอง มีแต่ความสดชื่น ร่าเริง เบิกบาน ผ่องใส ถ้าลูกทำได้ถึงขั้นนี้ ก็เรียกว่าเป็นบุตรธิดาที่ประเสริฐเลิศล้ำ เพราะได้ช่วยให้พ่อแม่ได้สิ่งที่มีคุณค่าแท้จริงแก่ชีวิตของท่าน

วันนี้ทุกท่านตั้งใจเป็นบุญเป็นกุศล ประกอบด้วยศรัทธาและเมตตา สำหรับลูกหลานเองก็ประกอบด้วยศรัทธาในพระศาสนา จึงทำบุญทำกุศล และประกอบด้วยกตัญญูกตเวทิตาธรรมต่อคุณพ่อคุณแม่ ส่วนญาติมิตรก็มาด้วยเมตตาและไม่ตรีธรรม โดยมีความรักความปรารถนาดีต่อลูกหลาน และส่วนมากก็เป็นญาติมิตรกันทั้งนั้น

เมื่อท่านได้ทำสิ่งดีงามเหล่านี้เป็นบุญกุศลแล้ว ก็ขอให้ม่มีใจบั่นทึงยินดีว่าเราได้ทำสิ่งที่ดีงามถูกต้อง และทำจิตใจให้เบิกบานสงบผ่องใส

จึงขอเชิญชวนลูกหลานและญาติมิตรได้ปฏิบัติดังที่กล่าวมาในการที่จะตั้งใจนำเอาหลักธรรม ทั้งส่วนอามิสสงเคราะห์ และธรรมสงเคราะห์ ไปปฏิบัติเพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของครอบครัววงศ์ตระกูล และสังคมสืบต่อไป

For this reason, we should seek ways to help our parents develop spiritually. We should encourage them to grow in such qualities as faith, moral conduct, learning, generosity, and wisdom.⁴⁴ In short, we should help them grow in goodness. We help them pave the way to heaven and to the Deathless—to true salvation: Nibbāna. As a result, their hearts become noble and pure, filled with joy, delight, bliss, and clarity. Sons and daughters who accomplish this form of assistance are considered outstanding, because they have helped their parents realize the supreme goal of life.

Today, all of you have come with wholesome intent, grounded in faith and kindness. I see that most of you are all related in some way. Members of the younger generation have come out of faith in the Buddhist traditions of making merit and performing wholesome deeds, and with a sense of gratitude towards your parents. Members of the older generation have come with love and friendship, with a feeling of goodwill towards your children.

Having performed these wholesome deeds, rejoice in goodness and virtue, and make your minds bright and happy.

I invite you all to apply these principles of material and spiritual assistance for the peace and happiness of your families and for society as a whole.

---

⁴⁴ Trans.: here the author has added a fifth virtue (i.e. *suta*: 'learning', 'knowledge') to the four virtues mentioned above. These five virtues are collectively called 'noble growth' (*ariyā vaḍḍhi*).

บันทึกเรื่องลิขสิทธิ์การแปล

ขอแจ้งไว้เพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติต่อไปว่า เนื่องจากหนังสือทั้งปวงของอาตมภาพเป็นงานธรรมทาน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ไม่มีค่าลิขสิทธิ์อยู่แล้ว เมื่อท่านผู้ใดเห็นคุณค่าและมีบุญเจตนานำไปแปลเผยแพร่ ไม่ว่าจะแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย หรือจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ หรือภาษาอื่นใด ก็เป็นการช่วยกันเผยแพร่ธรรมบำเพ็ญประโยชน์ให้กว้างออกไป

ผู้ที่ทำงานแปลนั้น ย่อมต้องใช้ความรู้ความสามารถในการที่จะแปล โดยสละเรี่ยวแรง สละเวลา มีใช้น้อย ถ้าผลงานแปลนั้นทำด้วยความตั้งใจ น่าเชื่อถือหรือเป็นที่วางใจได้ ในเมื่ออาตมภาพไม่ถือค่าลิขสิทธิ์ในงานต้นเรื่องนั้นอยู่แล้ว ลิขสิทธิ์ฉบับแปลนั้นๆ ก็ย่อมถือได้ว่าเป็นของผู้แปล ในฐานะเป็นเจ้าของผลงานแปลนั้น โดยผู้แปลดูแลรับผิดชอบค่าแปลของตน และเป็นผู้พิจารณาอนุญาตเอง ในการที่จะให้ผู้หนึ่งผู้ใดนำฉบับแปลของตนไปดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด ไม่ว่าจะพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน หรือพิมพ์จำหน่าย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตามแต่จะเห็นสมควร

ทั้งนี้ สิ่งที่ผู้แปลจะพึงร่วมมือเป็นการแสดงความเอื้อเฟื้อ ก็คือ ทำการให้ชัด มิให้เกิดความเข้าใจผิดว่า อาตมภาพได้รับค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์ใด ๆ และแจ้งให้อาตมภาพ ในฐานะเจ้าของเรื่องเดิมได้ทราบทุกครั้งที่มีการตีพิมพ์ และถ้าเป็นไปได้ น่าจะมอบหนังสือที่ตีพิมพ์เสร็จแล้วประมาณ ๑๐ เล่ม เพื่อเป็นหลักฐานและเป็นข้อมูลทางสถิติต่อไป

อนึ่ง ผู้แปลอาจแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้ออีก โดยแสดงเจตนาตามความซื่อสัตย์หรือทุกข้อ ต่อไปนี้

ก) ให้อาตมภาพเจ้าของเรื่องต้นเดิมนั้นก็ตาม วัดญาณเวศกวันก็ตาม พิมพ์งานแปลนั้นเผยแพร่ได้ โดยพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน

ข) ให้อาตมภาพ อนุญาตให้ผู้ใดผู้หนึ่งพิมพ์งานแปลนั้นเผยแพร่ได้ เฉพาะในกรณีที่เป็น การพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน

ค) ให้อาตมภาพก็ตาม วัดญาณเวศกวันก็ตาม อนุญาตให้ผู้ใดผู้หนึ่งพิมพ์งานแปลนั้นเผยแพร่ได้ เฉพาะในกรณีที่เป็น การพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

Memorandum on Translation Copyrights

This statement is hereby made to serve henceforth as guidelines [for prospective translators]. As all my books are meant to be gifts of the Dhamma for the welfare and happiness of the people, and are already without royalties, when anyone on seeing their merits wishes, out of good intention, to translate them for publication, whether from English into Thai or from Thai into English or any other language, it is deemed as helping with the promulgation of the Dhamma and furtherance of the public good.

Those working on translation projects must, of necessity, apply their knowledge and ability in their undertakings by putting in no small amount of effort and time. If their translation outputs are produced with attentiveness and are credible or reliable, and since I do not accept any royalties for my source texts, then the respective copyrights of those translations are to be acknowledged as belonging to the translators as proprietors of the translated texts. The translators themselves are to be in charge of and responsible for their own translations, and it is also at their own discretion as they see fit to grant permission to any party concerned to make any use of their translations, whether it be publishing for free distribution as gifts of the Dhamma or publishing for sale, in this country and abroad.

In this connection, what the translators are advised to cooperate to do, as a gesture of courtesy, is to make things clear so as to prevent the misunderstanding that I accept remunerations or any other benefits. They are also requested to notify me, as the original author, every time such a publication takes place. If possible, approximately ten copies of each published work should be given to me as evidence of the publication and for record keeping purposes.

In addition, the translators might further show their generosity by pledging to do any one or all of the following:

a) allow me, the original author, or Wat Nyanavesakavan to publish the translations for free distribution as gifts of the Dhamma;

b) allow me to grant permission to any party concerned to publish the translations exclusively in the case of publishing for free distribution as gifts of the Dhamma;

c) allow me or Wat Nyanavesakavan to grant permission to any party concerned to publish the translations exclusively in the case of publishing for free distribution as gifts of the Dhamma.

Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto)

November 7, 2009

This work is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

You are free to:

- Share — copy and redistribute the material in any medium or format

The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.

Under the following terms:

- Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made. You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.
- NonCommercial — You may not use the material for commercial purposes.
- NoDerivatives — If you remix, transform, or build upon the material, you may not distribute the modified material.

No additional restrictions — You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Notices:

You do not have to comply with the license for elements of the material in the public domain or where your use is permitted by an applicable exception or limitation.

No warranties are given. The license may not give you all of the permissions necessary for your intended use. For example, other rights such as publicity, privacy, or moral rights may limit how you use the material.

Robin Moore, the copyright holder, asserts his moral right to be identified as the author of this book (English translation only).

Robin Moore requests that you attribute ownership of the work to him on copying, distribution, display or performance of the work.